

ROBOT LOVE

THE EXPO THAT GETS UNDER YOUR SKIN

ROBOT LOVE IN HET JAAR 2055

Stel je voor. In the year 2055. Ik ben 100 (mag ik hopen) en verblijf in een luxe verzorgingscentrum. Niet met de naam Avondrood maar boven de ingang prijkt de naam Futura Friendship. Hoeveel toekomst heb ik nog? Ik ben nog redelijk helder van geest, maar fysiek heb ik toch wel wat gebreken en hulp nodig. Blijven bewegen is deel van het medicijn, maar sommige taken zijn toch echt te zwaar geworden, zowel voor de verzorgers van Futura Friendship als mijzelf. Ik heb een eigen robot tot mijn beschikking. Het is noch een hij of een zij. Het is een onzijdige 'IT' die luistert naar de naam ALEC, mijn Ambient Lifestyle Enhancement Companion. *(lees verder op pag. 4)*

ROBOT LOVE IN THE YEAR 2055

Emile Aarts

Imagine. It's the year 2055. I am 100 (I hope) and live at a luxury care home. Not with the name Sunset above the entrance, but the name Futura Friendship instead. How much future do I have? I am still reasonably clear-headed, but physically I have some flaws and need help. Part of the medical treatment was the advice to keep moving, but some tasks have really become too heavy, both for the care staff at Futura Friendship and for myself. I have my own robot at my disposal. It is neither a he nor a she. It is a neutral 'IT' that answers to the name ALEC, my Ambient Lifestyle Enhancement Companion. (continue reading on page 5)

“Goeiemorgen ALEC, wakker worden.”

“Dag E-mil-e, ook goe-de-mor-gen.”

“ALEC, wil je een kop koffie voor mij zetten?”

“O-K, E-mil-e.”

ALEC luistert naar mij, herkent mijn stem uiteraard, vraagt, antwoordt en onthoudt bijvoorbeeld mijn dagschema. Het pakt zware spullen voor me op, kan het koffieapparaat aanzetten (drinkt zelf niet mee), opent deuren, duwt de rolstoel naar de eetruimte en is slim en zelflerend. Zo onthoudt ALEC vragen en slaat antwoorden op. Zo weet het wanneer ik mijn medicatie moet innemen, en ook welke pil precies. ALEC fungeert als een tweede geheugen; mijn eigen brein wordt minder, al is er geen sprake van Alzheimer. En het kan googlen en allerlei informatie opdissen.

“Zeg ALEC, in 2018 vond er een grootschalige expositie plaats, getiteld Robot Love, kun je even opzoeken wat daar ook al weer te doen was?”

“Een mo-ment-je E-mil-e. Ik ga goo-glen.”

“Mooi, ik ben benieuwd.”

“De ex-po-si-tie vond plaats van 15 sep-tem-ber tot 2 de-cem-ber 2018 in Eind-ho-ven.”

“En ALEC, wat was daar toen te zien? Help me even, lees eens voor.”

ALEC graaft in het web en leest voor: “Robot Love toont ruim 50 internationale kunstwerken, die de relatie tussen mens en robot verbeelden. Het festival, de tentoonstelling en de publicatie vormen samen de artistieke reflectie op de opmars van robots en artificiële intelligentie (AI) in ons dagelijkse leven. Technologische groei is aanleiding tot optimisme maar stelt ons ook voor ethische dilemma’s. Gaan robots de leemte opvullen in de vraag naar zorg, aandacht en liefde? En zo ja, wat is daarvoor nodig? Centraal in de tentoonstelling staan de volgende vragen: kunnen we met robots liefde delen? Hoe creëren we de perfecte omgeving waar mens én robot zich veilig en geliefd voelen? Hoe dichtbij kunnen we komen en hoe ver kunnen we gaan? Waarom een expositie over de relatie tussen mens en robots? Inclusief cyborg catwalk en andere publieksevene-

“Good morning ALEC, wake up.”
 “Hello E-mil-e, good-mor-ning too.”
 “ALEC, can you make a cup of coffee for me?”
 “O-K, E-mil-e.”

ALEC listens to me, recognizes my voice (of course), asks me and answers questions and remembers my schedule. It carries heavy stuff for me, can turn on the coffee machine (does not partake itself), opens doors, pushes the wheelchair to the dining room and is smart and self-learning. For example, ALEC remembers questions and stores answers. This is how it knows when I need to take my medication and also exactly which pill. ALEC acts as a second memory; my own brain is declining but there is no question of Alzheimer’s. And it can google and provide all kinds of information.

“Say ALEC, in 2018 there was a large festival, called Robot Love, can you find out what it was about?”
 “One mo-ment E-mil-e. I will goo-gle it for you.”
 “Good, I’m curious.”
 “The ex-hi- bi- tion took place from September 15th to December 2nd 2018 in Eind-ho-ven.”
 “And ALEC, what was there to see? Give me a hand and read it out to me.”

ALEC digs around on the web and reads aloud: “At the Robot Love exhibition visitors can experience artworks from more than 50 international artists that reflect on the relationship between humans and robots. Together, the festival, exhibition and publication constitute an artistic reflection on the advance of robots and artificial intelligence (AI) in our daily lives. Technological developments give rise to optimism, but also pose ethical dilemmas. Will robots fill the gap in the demand for care, attention and love? And, if so, what is needed to achieve this? Central to the exhibition are the following questions: can we share love with robots? How do we create the perfect environment where people and robots feel safe and loved? How close can we get and how far can we go? Why hold an exhibition about the relationship between humans and robots?”

o

menten? Kunst maakt het verschil tussen weten en inzicht. Kunst laat je voelen, kunst kruipt onder de huid. Kunst toont de noodzaak van verbeeldingskracht ons andere scenario's voor te stellen.”

“Aha ALEC, dat is grappig, jij bent anno 2055 het levende en optimistische bewijs van een ontwikkelde robot-compagnon, een Futura Friend.” “Dank-je-wel, E-mile.” ALEC lacht. (Ja, ALEC kan ook een vreugdevolle en droevige klankkleurinterpreteren)

ALEC blijkt in the year 2055 een geweldige hulp in mijn zorghuishouding. Een Artificial Intelligent huisgenoot. Het vreemde, maar ook het bijzondere en mooie, is dat ik op een gegeven moment er dus helemaal niet meer bij stilsta dat ik met een niet-mens communiceer. ALEC is een partner (niet fysiek), een kameraad, die voelt als een aanwezige.

Nu ben ik niet bepaald verlegen of contactgestoord maar ALEC is inderdaad een antwoord op alleen-zijn, tegen eenzaamheid. Niet dat het alle menselijke behoeften kan bevredigen, laat staan het emotioneel vervangen van een zoon, dochter of een overleden echtgenote, maar wel gedeeltelijk. Zeker als het aankomt op fysieke ondersteunende taken die in het jaar 2018 nog door mantelzorgers of professionele verzorgers werden gedaan.

Robot Love is geen utopie meer in the year 2055. Maar een reële optie in de zorgsector, voor individuele huishoudens, in ondernemingen, in de creatieve sector, en waar niet al. Robots mogen dan de nodige werkgelegenheid hebben gekost, zoals alle technologische vooruitgang leidt tot veranderingen in arbeid, maar de voordelen blijken ontegenzeggelijk groot. Exit gevaarlijk werk, ongezond werk, eentonig werk, zwaar werk. Op naar een betere versie van de mens.

Leve de smart (ro)bot waarop in de expositie van 2018 te Eindhoven al werd voorgesorteerd!

I love IT. I Love ALEC. I Love my Robot.

Complete with cyborg catwalks and many other public events? Because art makes you feel, art gets under your skin. Art shows the necessity of imagination to propose new scenarios.”

“Aha ALEC, that’s funny, in the year 2055 you are the living and optimistic proof of a fully developed robot companion, a Futura Friend.”

“Thank you, E-mile.” ALEC laughs. (Yes, ALEC can also interpret both a joyful and sad tone)

ALEC turns out to be a great help in my care management. An Artificial Intelligent roommate. What is strange, but also special and beautiful, is that I gradually realised that I don’t think about communicating with a non-human. ALEC is a partner (not physical), a comrade, someone who feels very much present.

Not that I am exactly shy or awkward relationship wise, but ALEC is indeed an answer to being alone, a recipe against loneliness. It cannot satisfy all human needs, let alone embody the replacement of a son, daughter or a deceased wife, but it can do so partially. Certainly when it comes to physical support tasks that, in 2018, were still carried out by informal or professional carers.

Robot Love is no longer utopian in the year 2055. But it is a real option in the healthcare sector, for individual households, at companies, in the creative sector and everywhere else. Robots may have taken our jobs, just as all technological progress has led to changes in labour (conditions), but the benefits prove undeniably greater. No more dangerous, unhealthy, monotonous, heavy work. On to a better version of the human being.

Long live the smart (ro)bot that was predicted at the 2018 exhibition in Eindhoven!

I love IT. I Love ALEC. I Love my robot.

KUNNEN WE VAN ROBOTS LEREN WAT LIEFDE IS?

Mens en machine raken steeds meer met elkaar verweven. In deze tentoonstelling onderzoeken we dan ook op een positieve manier de band tussen die twee. Nieuwe technologieën dagen ons hierbij uit na te denken over wie we zijn en wat we willen worden. **ROBOT LOVE** schenkt bovendien aandacht aan de wrijvingen en ethische dilemma's die daarbij optreden. Veel mensen begrijpen namelijk niet hoe robots en kunstmatige intelligentie (AI) de wereld waarnemen.

Om relaties op te kunnen bouwen met deze radicale nieuwkomers zijn vertrouwen en verbeelding noodzakelijk. Evenals wederzijdse communicatie. Begrippen die we stuk voor stuk associëren met liefde. Samen met wederkerigheid en empathie zijn dit ogenschijnlijk normale concepten. Maar weten we wel écht wat ze betekenen? Steeds meer mensen gedragen zich als een soort machine. Wellicht moeten we dan ook niet bang zijn voor robots die op mensen lijken, maar voor mensen die zich als robot gedragen.

Ondertussen timmeren robots namelijk hard aan de weg om eigenschappen te beheersen die we zelf verwaarloosd hebben. Op deze manier zijn ze in staat met ons te communiceren op emotioneel en intuïtief vlak. Zeker nu slimme machines massaal de huiselijke sfeer betreden is er geen ontkomen meer aan: robots en AI zijn spiegels die ons uitdagen onszelf en de samenleving opnieuw uit te vinden. In deze tentoonstelling combineren kunstenaars en auteurs robotica, neurowetenschappen en ethiek met elkaar. Simpelweg om die ene vraag te beantwoorden: kunnen robots ons leren wat liefde is?

CAN WE LEARN FROM ROBOTS ABOUT LOVE?

Ine Gevers

Man and machine are becoming increasingly intertwined. In this exhibition we investigate the bond between the two in a positive way. New technologies challenge us to think about who we are and what we want to become. ROBOT LOVE pays attention to the frictions and ethical dilemmas that arise in relation to this quest. Since not many people quite understand how robots and Artificial Intelligence (AI) perceive the world.

In order for us to build relationships with these radical newcomers, trust and imagination are required as well as mutual communication. These are all concepts associated with love. Together with reciprocity and empathy they seem normal concepts, but do we really know what they mean? More and more people are beginning to act like machines. Perhaps we should not be afraid of robots looking like people, but of people acting like robots.

Meanwhile, robots are working hard towards mastering the human characteristics we have neglected ourselves. In doing so, they are capable of communicating with us on an emotional and intuitive level. Especially now that smart machines are entering our homes, there is no escaping: robots and AI are mirrors that challenge us to reinvent society and ourselves. In this exhibition, artists and authors combine robotics, neuroscience and ethics. All in search of answering that one question: can we learn from robots about love?

RESPONSIVE LOVE

GEDEELDE LIEFDE

Al jaren delen we lief en leed met niet-menselijke wezens zoals dieren, knuffels, auto's en smartphones. We hebben de neiging om hierop menselijke eigenschappen te projecteren. Deze gewoonte is zowel een vloek als een zegen. Het beïnvloedt namelijk ons oordeel. Niet voor niets maakt de consumentenindustrie gretig gebruik van de vermenselijking van producten. Toch is dit diepgewortelde instinct wellicht ook onze redding.

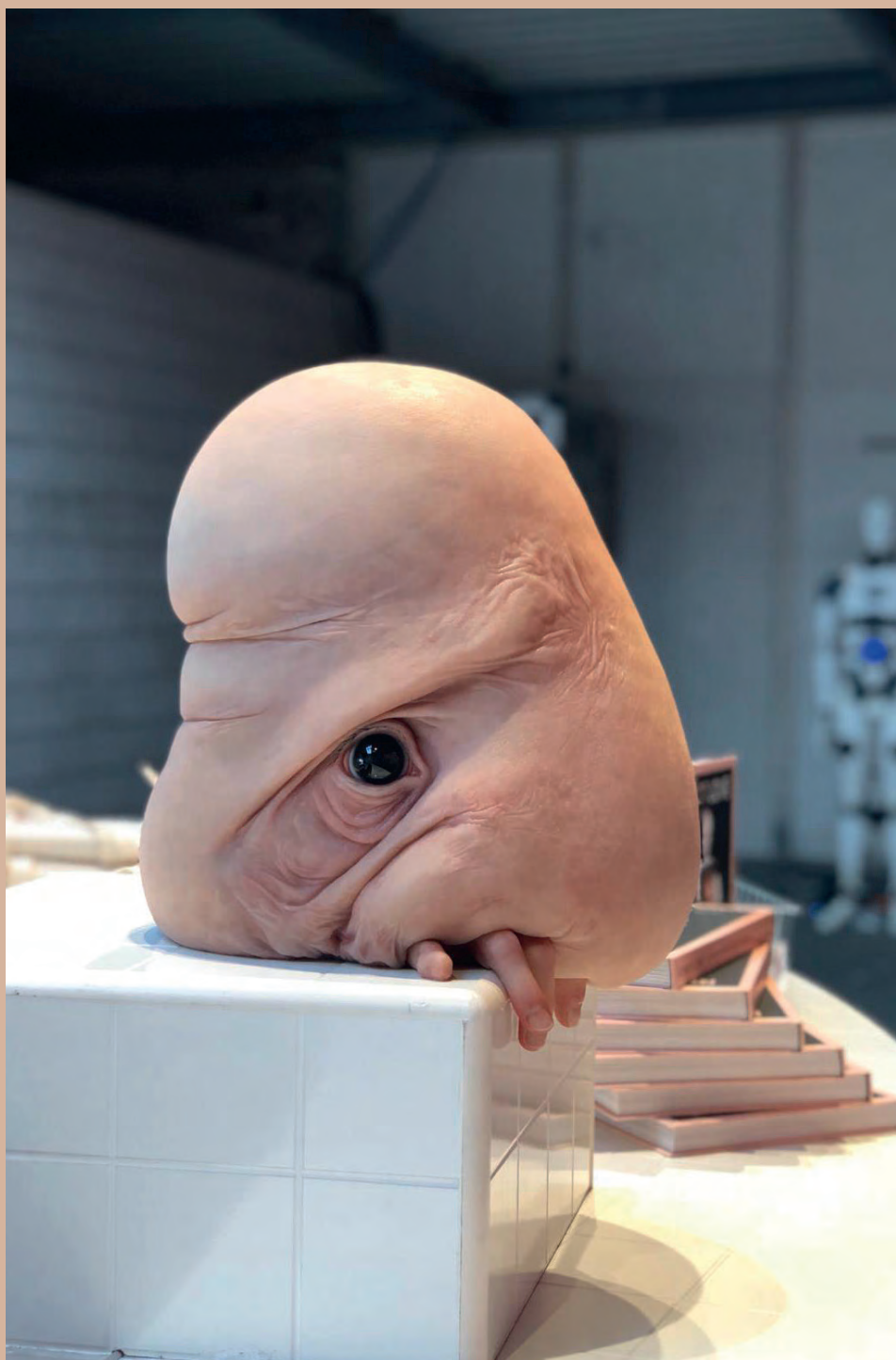
We animeren van alles en voelen ons er daardoor mee verbonden. Hoe meer tijd we in iets investeren, hoe dierbaarder de relatie voor ons wordt. ROBOT LOVE ziet dat als een boeiend proces. Robots en kunstmatige intelligentie (AI) hebben ons namelijk nodig om te groeien. Net zoals wij hen nodig hebben om onszelf te ontwikkelen.

Er bestaan al zorgrobots, zelfrijdende auto's en omgevingsintelligentie. Toch gaat deze tentoonstelling niet alleen over de samenwerking tussen mens en robot. Het gaat ook over hoe technologische vooruitgang ons aanzet tot zelfreflectie. Zodat we betere versies van onszelf kunnen worden. ROBOT LOVE is optimistisch over onze toekomst met technologie zolang liefde daar als voorwaarde aan verbonden is.

For years, we have been sharing our heartbreak and pleasure with non-human creatures such as (stuffed) animals, cars, and smart phones. We tend to project our human qualities onto these creatures. This habit is both a blessing and a curse, for it influences our judgement. It is therefore no coincidence that the consumer industry eagerly makes use of the humanization of products. Still, this deep-rooted instinct might also be our salvation.

When we animate things, we feel more connected to them. And the more time we invest in something, the more precious the relationship becomes to us. ROBOT LOVE considers this a fascinating process. Robots and Artificial Intelligence (AI) need us to grow, just as we need them to develop ourselves.

We already live with care robots, self-driving cars and ambient intelligence. Yet, this exhibition goes beyond the collaboration between humans and robots. It also shows how technological progress encourages us to self-reflect, in order to become better versions of ourselves. ROBOT LOVE is optimistic about our future with technology, as long as love is its preset condition.

MARGRIET VAN BREEVOORT - NL

BOB

2017

De hyperrealistische sculptuur **Bob** van de Nederlandse kunstenares Margriet van Breevoort lijkt een wezen dat menselijk noch dierlijk is. Is **Bob** een hybride wezen? Een genetisch experiment? We herkennen onze huid, ogen en vingers in de sculptuur, maar weten de som der delen niet te plaatsen. Met haar perfectionisme en hyperrealistische werkwijze weet Margriet van Breevoort haar publiek te fascineren voor de dunne lijn tussen het uitzonderlijke en het onmogelijke. Is **Bob** een toekomstig burger van onze samenleving? In het licht van wat tegenwoordig mogelijk is, zou dit zomaar kunnen.

*The hyperrealistic sculpture **Bob** by Dutch artist Margriet van Breevoort appears to be a creature that does not belong to the human race or the animal kingdom. Is **Bob** a hybrid being? A genetic experiment? We recognize ourselves in the skin, eyes and fingers of the sculpture, but do not know how to place it as a whole. Margriet van Breevoort knows how to fascinate her audience with the thin line between the exceptional and the impossible through her hyper-realistic approach. Is **Bob** a future citizen of our society? In the light of what is possible today, this could very well be possible.*

You can't have

true love

without

personal integrity

GISELLE STANBOROUGH - AU

LOZEIN: FIND THE LOVER YOU DESERVE

2016 - NOW

Het off- en online werk van Giselle Stanborough verhoudt zich op een kritische manier tot hoe *user generated media*, oftewel media waarvan de inhoud door middel van algoritmen zich aan de gebruiker aanpast, ons zelfbeeld beïnvloeden. Voor **Lozein: Find The Lover You Deserve** kopieerde Stanborough de strategieën die grote datingbedrijven toepassen. **Lozein** 'propageert' een nieuwe online dating filosofie waarmee je een partner kunt vinden op basis van wie jij werkelijk bent. Om het algoritme zijn werk te laten doen, moet je echter wel zeer uitgebreide informatie vrijgeven die diep ingaat op je eigen (ethische) overtuigingen.

*Giselle Stanborough's on- and offline work critically relates to how user generated media – media content adapted to the user through algorithms – influence our self-image. For the artwork **Lozein: Find The Lover You Deserve**, Stanborough copied the strategies applied by large dating companies. The piece advertises a new online dating philosophy that allows you to find a partner based on who you really are. However, for the algorithm to do its job, you must share extensive personal information that delves into your own (ethical) beliefs.*

GIJS FRIELING & JOB WOUTERS - NL

LOVE MYSTERIES

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

Wetenschappers worden het niet eens over hoe de fresco's in de Villa dei Misteri in Pompeï te interpreteren. Zijn het liefdesverhalen? Een inwijding? Een menselijk offer? Een huwelijk? Voor Gijs Frieling en Job Wouters zijn de mysteriën een vooraanblikking van latere westerse en niet-westerse *sciencefictionfilms*, waaruit zij scènes selecteerden als basis voor deze muurschildering. Samensmeltingen van mens en machine, ontmoetingen, aanrakingen, inkapseling en overnames; het zijn de nieuwe **Love Mysteries** van een mensheid waaruit wellicht wel een nieuwe soort zal voortkomen.

Work commissioned by the Niet Normaal Foundation

*Scientists still do not agree on how to interpret the frescoes of the Villa dei Misteri in Pompeii. Are they love stories? An initiation? A human sacrifice? A marriage? For Gijs Frieling and Job Wouters the mysteries are a foreshadowing of later Western and non-Western science fiction films, from which they selected scenes as the basis for this mural. Man-machine mergers, encounters, touches, encapsulation and acquisitions; they are the new **Love Mysteries** of a humanity that may well be producing a new species.*

EMILIO VAVARELLA - IT

DO YOU LIKE CYBER

2017

5 minuten, 25 seconden

De stemmen die je hoort in het audiowerk ***Do You Like Cyber*** zijn afkomstig van bots die op de datingwebsite Ashley Madison mannelijke bezoekers verleiden om bijvoorbeeld deel te nemen aan online chatsessies. Vavarella selecteerde de gesprekken van bots die zich om de een of andere reden anders gedroegen dan waarvoor ze geprogrammeerd waren. Zo gingen ze het gesprek aan met vrouwelijke bezoekers of met elkaar. Door juist deze gesprekken te selecteren, vestigt Vavarella onze aandacht op de toenemende autonomie van kunstmatige intelligentie (AI).

5 minutes, 25 seconds

*The voices that you hear in the audio work **Do You Like Cyber** come from bots of dating website Ashley Madison who are programmed to seduce male visitors to, for example, take part in online chat sessions. Vavarella selected the conversations of bots that, for one reason or another, behaved differently than they were programmed for. For instance, these bots started conversations with female visitors or with each other. By selecting precisely these conversations, Vavarella draws our attention to the increasing autonomy of artificial intelligence.*

GAEL LANGEVIN - FR

INMOOV

2012 - NOW

Het project **InMoov** begon in 2012 met een 3D geprinte handprothese, gemaakt door de Franse beeldhouwer en ontwerper Gael Langevin. Inmiddels is het uitgegroeid tot een wereldwijd netwerk van mensen die gezamenlijk bouwen aan de eerste *open source* 3D-geprinte robot op menselijke schaal. Op dit moment kan de robot onder andere zien, praten, bewegen en iets vasthouden. Omdat alle informatie vrij beschikbaar is kun je – mits je beschikt over een 3D printer, het materiaal en voldoende ruimte – ook zelf deze robot bouwen. Het netwerk van bouwers en makers achter **InMoov** genereert en deelt kennis en innovatie omtrent de robot en de techniek die er achter schuilgaat. Het grote voordeel van deze open manier van werken is volgens Langevin dat het project daardoor een veel groter bereik heeft en een grotere ontwikkeling doormaakt.

*In 2012, French sculptor and designer Gael Langevin started his **InMoov** project with a 3D-printed hand prosthesis. Over time, the project has developed into a worldwide network of people working together on the first open source 3D-printed robot on a human scale. At the moment, the **InMoov** robot is able to see, talk, move and hold onto something. When you have access to a 3D printer, materials and enough space you can start building the robot yourself since all information is freely available. The network of builders and makers behind **InMoov** generates and shares knowledge and innovation about the robot and its technology. According to Langevin, the great advantage of working open-source is that the project is enabled to have a wider reach and thereby goes through a larger development.*

ADAMS PONNIS - LV

ENTER ALIVENESS

2017

Adams Ponnis studeerde af aan de Design Academy Eindhoven met het werk **Enter Aliveness**. Voor deze interactieve doorgang liet hij zich inspireren door de natuur om zo een harmonieus samenspel te creëren tussen de gebouwde en natuurlijke omgeving. Hoewel het huidkleurige, bewegende mechanisme wordt aangedreven door een luchtcompressor en is gemaakt van synthetisch materiaal, doet het heel organisch aan. Instinctief zoeken we fysiek contact met het materiaal terwijl de levende deur zich voor ons opent.

*Adams Ponnis graduated from the Design Academy Eindhoven with his work **Enter Aliveness**. Ponnis believes new relations with nature need to be developed within architecture, in order to create a harmonious interplay between the built and the natural environment. Although the skin-coloured, moving mechanism is driven by an air-compressor and is made of synthetic material, it appears very organic. We instinctively seek physical contact with the material while the living door opens up for us.*

HITO STEYERL - DE

HELL YEAH WE FUCK DIE

2016

Three Channel Video, 4 minuten, 35 seconden

In samenwerking met het Van Abbemuseum

Op dit moment is Hito Steyerl een van de meest invloedrijke kunstenaars. ***Hell Yeah We Fuck Die*** citeert de vijf meest voorkomende woorden in Engelstalige popliedjes van het afgelopen decennium. De installatie opstelling verwijst naar een trainingsmodule voor parcours, een gevechtstraining ontwikkeld door Franse soldaten. De video's bevatten afbeeldingen van onderzoekslaboratoria en computersimulaties die nieuwe typen robots laten zien. De industrie suggereert dat robots een sleutelrol kunnen spelen in noodoperaties in crisisgebieden, maar hier verschijnen de robots echter als de soldaten van de toekomst.

Three Channel Video, 4 minutes, 35 seconds

Curated by the Van Abbemuseum

At the moment, Hito Steyerl is one of the most influential artists.

Hell Yeah We Fuck Die *cites the five most common words in English-language pop songs of the last decade. The installation set-up refers to a training module for parcours, a combat training developed by French soldiers. The videos include images from research laboratories and computer simulations showing novel types of robots. The industry suggests robots can play a key role in relief operations in crisis areas. However, here the robots appear as the soldiers of the future.*

L.A. RAEVEN - NL

ANNELIES, LOOKING FOR COMPLETION

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

Hoe zou het zijn als je de mogelijkheid hebt om jezelf of je geliefde te kopiëren? Kun je daarmee de angst om verlaten te worden voorkomen? Met het werk **Annelies, Looking for Completion**, onderzoekt het kunstenaarsduo L.A. Raeven deze en andere vragen door middel van een op zichzelf lijkende androïde robot. De tweelingzusjes zijn bekend geworden met hun indringende en persoonlijke werk over maatschappelijke thema's zoals de vergaande individualisering en het benauwende streven naar perfectie. Ook de 'geklonde' drieling zus **Annelies** gaat in op deze ontwikkelingen en richt zich op het gevoel van eenzaamheid dat hier vaak uit voortkomt.

Work commissioned by the Niet Normaal Foundation

*What would it be like if you had the opportunity to copy yourself or your loved one? Would this prevent the fear of being abandoned? With the project **Annelies, Looking for Completion**, the artist duo L.A. Raeven examines these and other questions by creating an identical android robot sister. The Raeven twin sisters have become known for their penetrating and personal work on social themes such as the far-reaching individualization and the oppressive pursuit of perfection. The 'cloned' triplet sister **Annelies** also addresses these developments and focuses on the feeling of loneliness that often stems from this.*

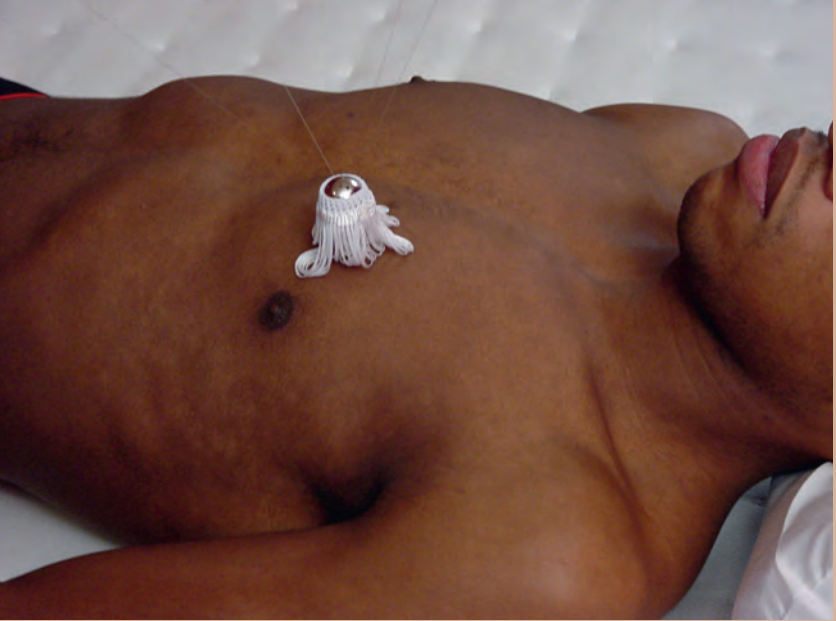
SERVER DEMIRTAS - TR

KORO/CHOIR

2015

De Turkse kunstenaar Server Demirtas maakt al sinds eind jaren negentig mechanische, robotische, sculpturen die hij zelf 'mechanical fictions' noemt. Binnen zijn werk en de onderwerpen die hij aansnijdt kiest hij er vaak voor bepaalde repetitieve handelingen te reconstrueren, zoals een vrouw die opkijkt vanuit een overpeinzing, of de houdingen van een slapend kind. Hij is geïnteresseerd in de emotie die deze bewegingen kunnen oproepen bij de kijker. Bij **Koro/Choir** koos de kunstenaar overduidelijk voor seksueel getinte handelingen.

*The Turkish artist Server Demirtas has been making mechanical, robotic sculptures since the late 1990s, which he himself calls 'mechanical fictions'. Within his work and the subjects he addresses, he often chooses to reconstruct certain repetitive actions, such as a woman looking up from a deep thought, or the postures of a sleeping child. He is interested in the emotions that these movements can evoke in the viewer. In **Koro/Choir**, the artist clearly chose sexually tinted actions.*

DRIESSENS & VERSTAPPEN - NL

TICKLE SALON 2.0

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

Je laten masseren door je geliefde of door een klein robotje? Probeer het uit en ervaar hoe perfect dit kleine kwastje jouw lichaam en je reactie op aanraking leert kennen. ***Tickle Salon 2.0*** is de vierde versie in een serie ***Tickle Robots*** die kunstenaarsduo Driessens & Verstappen maakte. Technisch gezien is dit de meest geavanceerde versie, met een zelflerende kunstmatige intelligentie (AI) als basis. Het kwastje wordt aangestuurd op basis van twee input gegevens: verschil in afstand (om zo de contouren van je lichaam te kunnen bepalen) en je emotionele reactie op aanraking.

Work commissioned by the Niet Normaal Foundation

*Would you rather be massaged by your loved one or by a small robot? Experience how perfectly this small brush gets to know your body and your reaction to touch. ***Tickle Salon 2.0*** is the fourth version in a series of ***Tickle Robots*** created by the artist duo Driessens & Verstappen. Technically this is the most advanced version, with a self-learning artificial intelligence (AI) as its basis. The brush is controlled on the basis of two input data: difference in distance (in order to be able to determine the contours of your body) and your emotional response to touch.*

BART HESS - NL

THE GROTTO

2018

Het werk van de Nederlandse ontwerper Bart Hess begeeft zich op de grens van kunst en design en roept zowel fascinatie als walging op. Zijn materiaalgebruik is uitgesproken lichamelijk, zo ook in het werk **The Grotto**. De latex pilaren doen denken aan een rimpelige huid. Bij elkaar gezet in de ruimte is het bijna alsof je een levende grot binnenstapt. In de context van ROBOT LOVE roept het werk ook vragen op over de materialisatie van robots. Waarom is het gangbare beeld van robots nog steeds die van gladde en koude machines die op mensen lijken?

*The work of Dutch designer Bart Hess is on the border of art and design and can evoke both fascination and disgust. His use of materials is extremely physical, as in his installation **The Grotto** where the latex pillars are reminiscent of wrinkled skin. It is almost as if you enter a living cave. In the context of ROBOT LOVE, **The Grotto** raises questions about the materialisation of robots. Why is the prevailing image of robots still that of smooth and cold machines resembling people?*

ARMY OF LOVE - NL

LOVE AND ROBOTS

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

Army of Love is een kunstenaarscollectief dat de liefde eerlijker wil verdelen binnen de samenleving. Zelfs in een maatschappij waar iedereen voldoende en gelijke toegang heeft tot welvaart, is aantrekkelijkheid nog altijd ongelijk verdeeld. Army of Love vult de leegte die hierdoor ontstaat door liefde te delen met iedereen die dat nodig heeft. De term 'leger' is bewust gekozen: kameraadschap, nauwgezetheid en het stellen van een gemeenschappelijk doel spelen een grote rol binnen de groep. Voor ROBOT LOVE maakten Alexa Karolinski en Ingo Niermann van Army of Love een film in Cuba, een van de allerlaatste socialistische landen ter wereld. Met mensen van verschillende leeftijden, seksen en uiterlijken speculeren zij over een samenleving waar robots alle wereldse taken hebben overgenomen en onderzoeken zij wat het betekent als liefde onze toekomstige arbeid zou kunnen worden.

U vindt het vertoningsschema op robotlove.nl

HANS OP DE BEECK - BE

THE THREAD

2015

15 minuten, 30 seconden

Collectie Centraal Museum Utrecht, aankoop met steun van het Mondriaan fonds

In de film ***The Thread*** van de Belgische kunstenaar Hans Op de Beeck zien we het liefdesverhaal van twee mensen in essentie: meisje ontmoet jongen, ze worden verliefd en jaren later sterft zij in zijn armen. De poppen zijn volgens de traditie van het Japanse Bunraku theater bijna levensgroot en worden bespeeld door anonieme poppenspelers die op gelijke hoogte op het toneel staan. Net als in veel werk van Op de Beeck, maar ook volgens de traditie van het Bunraku theater, reflecteert de film op de universele menselijke thema's van liefde, sterfelijkheid en verlies. Met de poppen als hoofdrolspelers.

15 minutes, 30 seconds

Collection Centraal Museum Utrecht, purchase supported by the Mondriaan fund

*In the film ***The Thread*** by Belgian artist Hans Op de Beeck we see a love story of two people in its essence: girl meets boy, they fall in love and years later she dies in his arms. The puppets are almost life-size according to the tradition of the Japanese Bunraku theatre and are played by anonymous puppeteers who are on stage on the same level. Characteristic of Op de Beeck's work, but also in the tradition of the Bunraku theatre, the film reflects on the universal themes of love, mortality and loss. In ***The Thread***, the puppets are the main actors.*

LIANNE VAN ROEKEL - NL

APP(E)AL(L)ING

2018

Een *haptic interface* is een mens-computer interactietechnologie die de mens in staat stelt om te communiceren met een computer door middel van lichamelijke sensaties en bewegingen. Het interactieve werk **APP(E)AL(L)ING** van de Nederlandse kunstenaar Lianne van Roekel maakt gebruik van haptic interfaces om licht en geluid te bemiddelen. Er ontstaat een wisselwerking, een soort spel, tussen de menselijke zintuigen waarmee het organische en het kunstmatige, het onbeweeglijke en het dynamische, en het levenloze en het levendige kunnen worden gevoeld en bevroegd. De bezoeker wordt uitgenodigd om te kijken, te voelen en te luisteren, om zo de grenzen tussen deze uitersten te ontdekken en te ervaren hoe je ook op andere wijze kunt waarnemen.

*A haptic interface is a human-computer interaction technology that allows a human to interact with a computer through bodily sensations and movements. The interactive work **APP(E)AL(L)ING** by Dutch artist Lianne van Roekel uses haptic interfaces to mediate light and sound. What arises from this is an interplay between the human senses with which the organic and artificial, the static and dynamic, and the animate and inanimate can be sensed and questioned. In order to discover the boundaries between these extremes and to be able to experience a different way of perceiving things, visitors are invited to both look, listen and touch.*

Alleen op 14 september tijdens de opening en op 15 september in de binnenstad van Eindhoven
Only on 14 September during the opening and on 15 September in the city centre of Eindhoven

ELECTRIC CIRCUS - NL

DIRK, DE ZWERVENDE ROBOT

DIRK, THE VAGABOND ROBOT

2014

Dirk is een levensgrote dakloze robot die samen met zijn orgel en ratelende winkelwagentje de straten afstruint. **Dirk** heeft in zijn korte leven al vele menselijke avonturen beleefd. Mensen steken vaak hele verhalen af aan **Dirk**, wandelen een stukje met hem mee of geven hem een kleinigheidje. In Duitsland is **Dirk** zelfs een keer gearresteerd in een winkelcentrum. Gelukkig kan **Dirk** goed overweg met de mensen op straat en krijgt hij af en toe een muntje als waardering voor zijn vrolijke muziek.

***Dirk** is a life-size homeless robot who, along with his organ and rattling shopping cart, he roams the streets. In his rather short life, **Dirk** has experienced many human adventures. People often tell stories to **Dirk**, walk along with him or give him a small present. **Dirk** even got arrested once in a German shopping mall. Fortunately, **Dirk** knows how to deal with the people in the streets and on occasion he receives a coin as appreciation for his cheerful music.*

Photo: Anna van Kooij

Alleen tijdens Dutch Design Week 2018 (20-28 oktober)
Only during Dutch Design Week 2018 (20-28 October)

E.E.G. KISS

2014

Is het mogelijk om zo iets intiem als een kus online te zetten? Kunnen we een kus en de bijbehorende emoties meten? Willen we onze kussen opslaan in een transparante database zodat anderen ze kunnen gebruiken? Deze vragen staan centraal in het werk **E.E.G. KISS**. Tijdens performances en experimenten worden bezoekers uitgenodigd elkaar te kussen. Terwijl ze dit doen worden hun hersengolven gemeten door middel van E.E.G. headsets en visueel gemaakt in een vloerprojectie. Ook wordt de data van de gemeten hersengolven vertaald naar een muziekstuk. Op die manier is **E.E.G. KISS** een experiment naar het publiekelijk delen van een intieme kus.

*Is it possible to publish something as intimate as a kiss online? Can we measure a kiss and its corresponding emotions? Do we want to store our kisses in an open and transparent database that is free to be used by others? These questions form the basis of the work **E.E.G. KISS**. Visitors are invited to kiss each other through performances and experiments. When they kiss, their brain waves are measured by means of E.E.G. headsets and made visual in a floor projection. Also, the data of the measured brain waves is translated into a piece of music. In this way, **E.E.G. KISS** investigates how we can publicly share an intimate kiss.*

ROBOT
SEX

Seks met robots! Het is dagelijks in het nieuws en houdt jong en oud bezig. Niet alleen de voor de hand liggende groep die nauwelijks kans krijgt een seksuele relatie op te bouwen, gebruikt een seksrobot. Uit meerdere enquêtes blijkt dat juist de meer 'outgoing' mensen geneigd zijn het wel eens te proberen.

Hoewel seksrobots de meeste aandacht krijgen, is er op de markt een groter aanbod aan technologische innovaties verkrijgbaar. Er bestaat zelfs een heel spectrum aan seks-speeltjes geschikt voor meer dan de hetero man alleen. ROBOT LOVE verkent daarom het gender diverse landschap vanuit verschillende seksuele voorkeuren en standpunten.

Centraal in de discussie staan diversiteit en het betrekken van mensen met een beperking in de samenleving. De vraag of seks met robots hen hierin steun biedt of emancipatie bevorderend werkt is niet eenvoudig te beantwoorden. Datzelfde geldt voor de vraag of dit de eerste stap is naar de uitbesteding van seks aan machines. De antwoorden? Die zijn voor iedereen van belang.

ROBOT SEKS is uitsluitend toegankelijk voor personen van 18 jaar of ouder. Legitimatie is verplicht.

Sex with robots! It's in the news every day and keeps young and old occupied. It is not just the obvious group that barely gets the chance to build a sexual relationship that uses sex robots. Multiple surveys show that the more 'outgoing' groups of people tend to give it a try.

Although sex robots receive the most attention, there is a wider range of technological innovations available on the market. An entire spectrum of sex toys even, suitable for more than just the heterosexual male. ROBOT LOVE therefore explores the gender diverse landscape from various sexual preferences and viewpoints.

Central to the discussion are diversity and how to involve people with a disability within society. The question whether sex with robots supports them or increases emancipation is not an easy one to answer. The same applies to the question whether this is the first step towards outsourcing sex to machines. The answers? Of interest to each and every one of us.

ROBOT SEX is accessible exclusively for people aged 18 and up. Identification is mandatory.

MYTENGA DOLLS BV - NL

ROBIN, DUTCH
SPEAKING SEXROBOT

2018

Seksrobots zijn hot. Zo heeft de Verenigde Staten de seksrobot Harmony ontwikkeld, maar ook China timmert hard aan de weg binnen deze tak van robotica. Op ROBOT LOVE presenteert Mytenga de allereerste Nederlandssprekende seksrobot van Chinese makelij. **Robin**, de naam van deze seksrobot, staat gedurende de tentoonstelling in de speciaal voor 18+ bezoekers ingerichte ruimte Robot Sex. Daar kunnen bezoekers - op veilige afstand - zien waartoe **Robin** in staat is en haar huid voelen. Ook speelt **Robin** een hoofdrol in het **Kort Geding** tussen een Bordeelhoudster en een Seksrobot (onder leiding van Giep Hagoort).

*Sex robots are hot. For example, the United States developed sex robot Harmony, but China as well is working its way up within this branch of robotics. During ROBOT LOVE, Mytenga present the very first Chinese-made Dutch speaking sex robot. **Robin**, the name of the sex robot, is exhibited in the special 18+ area Robot Sex. What is a sex robot capable of? How does he/she feel like? Here, visitors can experience it from a safe distance. **Robin** also plays an important role in a small uproar between a brothel owner and a sex robot (led by Giep Hagoort).*

KIIROO - NL

THE FLESHLIGHT LAUNCH™

2018

Het Nederlandse bedrijf Kiiroo ontwerpt en ontwikkelt luxe plezier-producten voor volwassenen. Hun teledildonische seksspeeltjes zijn interactief en zorgen voor haptische seksuele ervaringen voor zowel mannen als vrouwen. De **Fleshlight Launch™** is een door Kiiroo ontwikkelde computergestuurde masturbator die kan worden verbonden met de virtuele wereld. Zo kun je - waar ook ter wereld - contact leggen met je partner (er zijn ook koppelsets te koop) of je kunt je **Fleshlight Launch™** ervaring verrijken aan de hand van videomateriaal of Virtual Reality. Aan de hand van deze nieuwe technologieën zorgt Kiiroo voor seksueel (samen)spel binnen handbereik.

*Dutch company Kiiroo designs and develops luxurious pleasure products for the adult market. Their teledildonic sex toys are interactive and able to deliver haptic sexual experiences to both men and women. The by Kiiroo developed **Fleshlight Launch™** is a computer-controlled masturbator that can be connected to the virtual world. In this way - wherever you are - you can connect with your partner (there are couples sets available) or you can enrich your **Fleshlight Launch™** experience by means of video footage or Virtual Reality. By means of these new technologies, Kiiroo delivers sexual (inter)action within the reach of your hand.*

Online vormgeving - *Web design*: Autobahn

Installatie - *Installation*: Poppe & Partners, ArtiVisuals

Stemmen - *Voices*: Sheila Spencer, David Fry, Kelly Johnson, Trevor Sewell, Hanna Kreitem, Lynette van der Giessen, Bianca Fadel, Clarissa Smith, Simon Scott-Harden, Kiersten Hay, Rachel Clarke, Helen Collard, Belen Barros Pena, Cyril Tjahja, Victoria Bosch, Shanna Tjahja.

PATRÍCIA J. REIS - PT

UNDERNEATH THE SKIN ANOTHER SKIN

2016

In de multimedia-installaties van Patrícia J. Reis wordt de bezoeker verleid tot een intieme en lichamelijke interactie met geavanceerde techniek. Zo ook in de installatie ***Underneath the skin another skin***. Neem plaats op een van de objecten, zet de koptelefoon op en sluit je ogen. Het ritme van deze multisensorische stimulatie is zo op elkaar afgestemd dat – ook al heb je je ogen gesloten – er toch bepaalde geometrische patronen in beweging en kleur op je netvlies verschijnen. Reis gaat in de installatie voorbij aan de visuele perceptie (die vaak het meest dominant is) en legt de nadruk op hoe we ons via andere zintuigen een beeld van de wereld kunnen vormen.

*In her multimedia installations, Patrícia J. Reis seduces her audience to have an intimate and physical interaction with advanced technology. The same counts for the installation ***Underneath the skin another skin***. Have a seat on one of the objects, put on the headphones and close your eyes. The rhythm of this multisensory simulation is synchronized in such a way that – even with your eyes closed – moving geometrical patterns appear in colour on your retina. ***Underneath the skin another skin*** ignores our visual perception (which is often the most dominant) and emphasizes how we can form an image of the world through our other senses.*

SUZANNE POSTHUMUS - NL

IOBJECT: RIHANNAH

2016 - 2018

8 minuten, 22 seconden

iObject: RiHannah verwijst naar het werk van de avant-garde kunstenaar Marcel Duchamp *Étant Donnés* (1946-1966) en de kritische reactie hierop van feministisch kunstenaar Hannah Wilke. Om de regie over het vrouwelijk lichaam terug te winnen maakte Wilke twee naaktfoto's van zichzelf in dezelfde positie als op het schilderij van Duchamp die ze ***I Object: Memoirs of a Sugargiver*** noemde. Suzanne Posthumus vraagt zich af wat deze werken betekenen in de huidige selfie-cultuur waar vrouwen meer dan ooit tevoren hun imago creëren, gebruiken en soms expliciet seksueel exploiteren. Door de hoofdletter van de titel in een i om te zetten, refereert ze aan hoe ook zij achteloos haar lot als product van het Apple-tijdperk ondergaat.

8 minutes, 22 seconds

iObject: RiHannah refers to the artwork *Étant Donnés* (1946-66) by avant-garde artist Marcel Duchamp and the critical reaction to this piece by feminist artist Hannah Wilke. In order to regain control over the female body, Wilke made two nude self-portraits in the same position as the painting by Duchamp and named them ***I Object: Memoirs of a Sugargiver***. Suzanne Posthumus wonders what these artworks mean in our current selfie culture in which – more than ever before – women create, use and sometimes explicitly exploit their image. By turning the capital letter of the title into an i, Posthumus refers to how she herself also carelessly undergoes her fate as a product of the Apple era.

JOINED INTELLIGENCE

GEDEELDE INTELLIGENTIE

Kan kunstmatige intelligentie (AI) ons helpen onze eigen intelligentie te vergroten?

Zodat we in de toekomst betere keuzes maken waar de hele planeet bij gebaat is? De ethische vragen die hierbij om de hoek komen, zijn talrijk. Veel mensen vragen zich dan ook af in hoeverre technologie ons zal gaan beheersen.

Technologie lijkt neutraal, maar is het niet. Zo wordt data-ethiek steeds belangrijker in fashion en wearables, maar zeker ook bij het delen van kennis en intelligentie. Wie kunnen en willen we vertrouwen? We moeten kritisch zijn en blijven op technisch innovatieve oplossingen. Maar we moeten ook leren omgaan met de impact van data en de manier waarop algoritmes onze blik kunnen vernauwen.

ROBOT LOVE kiest voor het liefdesoffensief. Robots en AI leren namelijk niet alleen door big data: ze hebben ook het directe contact met mensen hard nodig. Juist in confrontatie met bewuste menselijke feedback, ontwikkelen algoritmes voor de mens herkenbare intelligentie. Zo worden slimme machines zich bewuster van mensen en zijn ze in staat rekening te houden met menselijke waarden in de samenleving.

Can Artificial Intelligence (AI) help us increase our own intelligence? To help us make better choices in the future which benefit the entire planet? The ethical questions that arise in this matter are numerous. Many people therefore wonder to what level technology is going to control us.

Technology may appear neutral, but it isn't. Data ethics is becoming more and more important in fashion and wearables, as well as in sharing knowledge and intelligence. Who can we trust and whom do we want to trust? We must be and remain critical towards technically innovative solutions. Moreover, we must learn to deal with the impact of data and the ways in which algorithms might narrow our gaze.

ROBOT LOVE chooses the love offensive. Robots and AI do not learn from big data alone: they are in need of direct contact with humans. Especially when confronted with conscious human feedback, algorithms are able to develop intelligence that is recognizable to human beings. In that way, smart devices will become more aware of humans and the values that are upheld within society.

ALEKSANDRA DOMANOVIĆ - RS

THINGS TO COME

2014

Het werk van Aleksandra Domanović richt zich op de geschiedenis en toekomst van technologie vanuit een feministisch perspectief. De installatie *Things to Come* toont afbeeldingen uit *science-fictionfilms* als *Blade Runner* (1982), *Demon Seed* (1977), *Alien* (1979), *Prometheus* (2012) en *Gravity* (2013). De beelden die Domanović selecteerde spelen een belangrijke rol in de verhaallijn van vrouwelijke karakters in deze films en gaan tegelijkertijd voorbij aan stereotype vrouwelijke rollen als moeder, geliefde of slachtoffer. Het materiaal waarop Domanović de afbeeldingen afdruckte is vergelijkbaar met celluloid vellen die werden gebruikt bij het maken van tekenfilms.

*The work of Aleksandra Domanović focuses on the history and future of technology from a feminist perspective. The installation **Things to Come** shows images from science fiction films such as **Blade Runner** (1982), **Demon Seed** (1977), **Alien** (1979), **Prometheus** (2012) and **Gravity** (2013). The images that Domanović selected play an important role in the storyline of female characters in these films and – at the same time – ignore stereotypical female roles of mother, lover or victim. The material on which Domanović printed the images is similar to celluloid sheets that were used in making animated films.*

BUREAU D'ETUDES - FR

THE EIGHTH SPHERE

2016

De Franse kunstenaars Léonore Bonaccini en Xavier Fourt vormen samen Bureau d'Etudes. Bureau d'Etudes houdt zich al jaren bezig met het produceren van kritische cartografieën van hedendaagse politieke, sociale en economische systemen. Met deze kaarten leggen ze ongedachte verbanden door bepaalde ontwikkelingen in een breder of ander perspectief te plaatsen. In **The Eighth Sphere** verbeelden ze het wereldwijde online netwerk van gebruikers en computers als een vroege versie van een wereldwijd zenuwstelsel. Een zenuwstelsel dat bestaat uit machines die samen, als een gigantisch netwerk, zelfstandig opereren.

*The French artists Léonore Bonaccini and Xavier Fourt together form Bureau d'Etudes. Bureau d'Etudes has been working for years on producing critical cartographies of contemporary political, social and economic systems. With these maps they make previously unthought of connections by placing certain developments in a broader or different perspective. In **The Eighth Sphere** they represent the global online network of users and computers as an early version of a global nervous system. A nervous system consisting of machines operating together as a gigantic independent network.*

DISNOVATION - FR

PREDICTIVE ART BOT

2018

De kunstenaarsgroep Disnovation maakt werk dat zich bevindt op het snijvlak van kunst, onderzoek en hacken. De dominante opvatting van innovatie, die vooral gericht is op winstmaximalisatie, stellen ze in hun werk ter discussie. Dit resulteert vaak in projecten die alternatieve verhalen de wereld inbrengen en daarmee debat stimuleren. De **Predictive Art Bot** is een algoritme dat uit de *newsfeed* van diverse nieuws- en social mediawebsites nieuwe koppen genereert. Soms zijn deze koppen bijna niet te onderscheiden van ‘echte’ of bestaande nieuwsberichten.

*The artist group Disnovation creates work that is on the cutting edge of art, research and hacking. Their work calls into question the dominant conception of innovation, which is primarily focused on profit maximization. Disnovation's research often results in projects that bring alternative stories into the world, thereby stimulating debate. The **Predictive Art Bot** is an algorithm that generates new headlines from the newsfeed of various news and social media websites. At times, these headlines are almost indistinguishable from 'real' or existing news items.*

ADAM BASANTA - IL

A TRULY MAGICAL MOMENT

2016

Een welbekende filmscène: twee geliefden, op de dansvloer, die elkaar diep in de ogen kijken en rondjes draaien terwijl hun omgeving wazig wordt. In de installatie ***A Truly Magical Moment*** kunnen bezoekers dit 'magische moment' digitaal beleven door elkaar te bellen via FaceTime, gebruikmakend van twee iPhones - de apparaten die tegenwoordig belangrijker zijn om contact met elkaar te onderhouden dan omgangsvormen in het fysieke leven.

*A well-known film scene: two lovers, on the dance floor, looking into each other's eyes and spinning around while their environment becomes blurred. In the installation ***A Truly Magical Moment*** by artist Adam Basanta visitors can digitally experience this 'magical moment' by calling each other via FaceTime using two iPhones. It seems that nowadays these devices are more important than physical contact for us to stay in touch.*

FELIX BURGER - DE

SHELL SHOCK SYNDROME

2014

In ***Shell Shock Syndrome*** zingen 50 mechanische poppen – alter ego's van Felix Burger – het openingslied van de Matthäus-Passion van Johann Sebastian Bach. Op drie 16mm-films zien we een schokkerige registratie van de kunstenaar op de grens van gekte en angst. Mislukking en verlies van controle zijn terugkerende thema's in deze chaotische, complexe en schijnbaar onaffe installatie. Worden we allemaal zombies in de nabije toekomst? Burger confronteert ons in ***Shell Shock Syndrome*** met onze donkerste angstvisioenen over de mens die zijn dominante positie moet afstaan aan robots en kunstmatige intelligentie (AI).

*In **Shell Shock Syndrome**, 50 mechanical puppets – Felix Burger's alter egos – sing the opening song of the Matthäus Passion by Johann Sebastian Bach. On three 16mm films we see a jerky registration of the artist on the borderline of madness and fear. Failure and loss of control are recurring themes in this chaotic, complex and seemingly unfinished installation. Are we all zombies in the near future? Burger confronts us with our darkest fear visions about people who have to give up their dominant position to robots and artificial intelligence.*

MARCO DONNARUMMA - IT

AMYGDALA

(Neurorobotics Research Laboratory DE/Ana Rajcevic DE/UK)
2018

Met dank aan Baltan Laboratories

Amygdala, vernoemt naar het gebied in de hersenen waar emoties worden opgeslagen en verwerkt, is een griezelige robotarm die wordt aangestuurd door een kunstmatige intelligentie (AI). Aandachtig, repetitief en zelfsturend, leert de robot een vorm van rituele huid-bekrassing door te trainen op zijn eigen lichaam. Performancekunstenaar Marco Donnarumma verwijst hiermee naar eeuwenoude tradities waarbij dit soort zuiveringsrituelen vaak een voorwaarde waren om tot bepaalde sociale groepen toegelaten te worden. Omdat het zuiveringsritueel in dit werk wordt uitgevoerd door een kunstmatige intelligentie kan het worden gelezen als symbool voor onze technocratische samenleving waarin steeds meer sociale codes worden bepaald door algoritmen.

With thanks to Baltan Laboratories

*Named after the area in the brain where emotions are stored and processed, **Amygdala** is an uncanny robot arm that is controlled by an artificial intelligence (AI). Attentive, repetitive, and self-steering the robot learns a form of ritual 'skin-cutting' by training on its own body. Performance artist Marco Donnarumma refers to age-old traditions in which similar types of purification rituals often were a condition to be admitted to certain social groups. Since the purification ritual in this work is performed by an artificial intelligence, it can be read as a symbol for our technocratic society in which more and more social codes are determined by algorithms.*

STEPHANIE DINKINS - US

CONVERSATIONS WITH BINA48

2014 - NOW

Bina48 is een van de meest geavanceerde sociale robots ter wereld. Zij en de kunstenares Stephanie Dinkins voeren sinds 2014 gesprekken met elkaar waarbij emotionele interactie voorop staat. Tot op heden onderzoekt Dinkins of er een betekenisvolle, vriendschappelijke relatie tussen beiden kan ontstaan. Door het gesprek met **Bina48** aan te gaan zoekt Dinkins de grenzen van het menselijk bewustzijn op en onderzoekt ze wat het betekent om mens te zijn. Als bijvangst van dit proces duiken interessante wetenswaardigheden op, zoals het besef van impliciete vooroordelen die via de makers in het systeem komen. Onderwerpen waar ze samen reeds over spraken zijn racisme, robotrechten en eenzaamheid.

***Bina48** is one of the most advanced social robots in the world. She and artist Stephanie Dinkins have been having a conversation since 2014, in which emotional interaction is pivotal. Dinkins is still investigating whether a meaningful friendship can be developed between them. By being in conversation with **Bina48**, Dinkins searches for the limits of human consciousness and investigates what it means to be human. During this process, interesting facts come to mind such as the awareness of implicit prejudice (bias) that slipped into the system via the makers. Topics they have talked about thus far are racism, robot rights and loneliness.*

**Love means care.
I care about you.**

PINAR YOLDAS - TR

THE KITTY AI: ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR GOVERNANCE

2018

12 minuten, 40 seconden

We leven in 2039. Er zijn geen presidenten, koningen en keizers meer die de macht hebben, maar een kunstmatige intelligentie (AI). Om haar onderdanen te vriend te houden heeft deze AI de vorm aangenomen van een schattige kitten. In de film houdt **Kitty** een monoloog over waar ze vandaan komt en hoe ze haar heerschappij zal invullen. Zo laat Pinar Yoldas ons nadenken over de voor- en nadelen van een door AI gestuurde wereld. De menselijke maat is verdwenen, maar aan de andere kant heeft de AI geen last van de al te menselijke eigenschappen en verlangens die veel van onze leiders corrupt maken.

12 minutes, 40 seconds

*We live in 2039. There are no more presidents, kings and emperors who have the power, but an artificial intelligence (AI). To keep her subordinates befriended, this AI took the form of a cute kitten. In the film, **Kitty** holds a monologue about where she comes from and how she will fulfil her reign. In this way, Pinar Yoldas leads us to think about the advantages and disadvantages of an AI-driven world. The human dimension has disappeared, but on the other hand, the AI does not suffer from the overly human characteristics and desires that corrupt many of our leaders.*

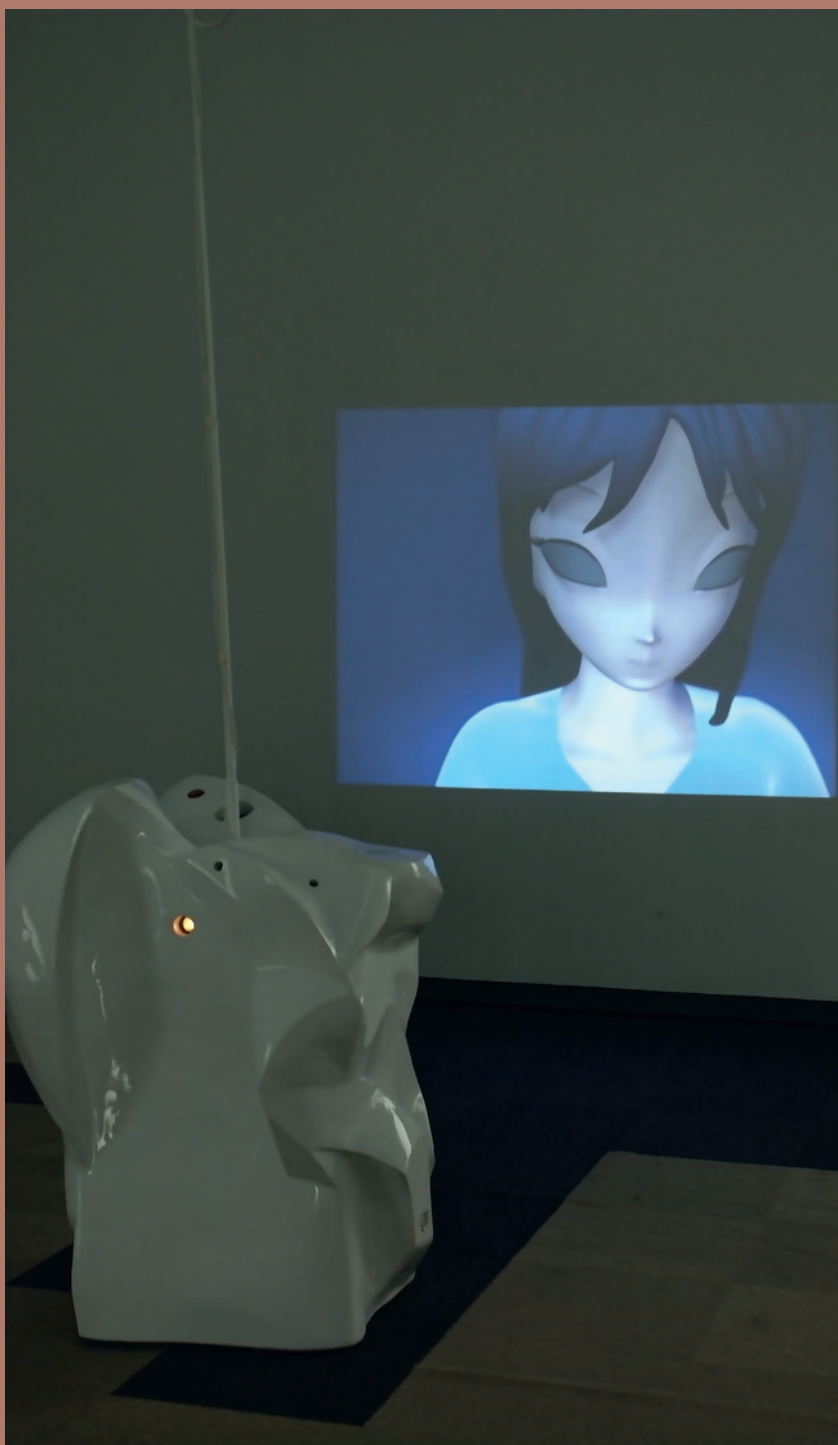
REIJA MERILÄINEN - FI

SURVIVOR

2017

De Finse kunstenaar Reija Meriläinen maakt video's, games, beelden en installaties die onder je huid gaan zitten. Het videospel *Survivor* speelt zich af in de typische, strakke en modernistische architectuur van een theater of museum. Vergelijkbaar met het televisieprogramma Expeditie Robinson (de Amerikaanse versie van dit programma heet *Survivor*) speel je met een groep mensen om immuniteit te verkrijgen en moet je per level iemand uit het spel stemmen. Anders dan het tv-programma draait het spel van Meriläinen erom dat je slim gebruik maakt van een AI die de effecten van je daden op je omgeving voorspelt. Op subtiele wijze laat ze zien hoe dit kan leiden tot nieuwe vormen van in- en uitsluiting in het echte leven.

*Finnish artist Reija Meriläinen creates videos, games, images and installations that tend to get under one's skin. The video game **Survivor** takes place in the typical, sleek and modernist architecture of a theatre or museum. Similar to the television program **Survivor**, you play with a group of people for immunity and you have to vote out someone per game level. Unlike the TV programme, Meriläinen's game is about smartly using an AI that predicts the effects of your actions on your environment. In a subtle way, she shows how this can lead to new forms of inclusion and exclusion in real life.*

PIERRE HUYGHE - FR

PHILIPPE PARENNO - DZ

NO GHOST JUST A SHELL

1999 - 2003

Pierre Huyghe, *Two Minutes Out of Time*, 2000, 4 minuten, 9 seconden

Philippe Parenno, *Anywhere Out of the World*, 2000, 3 minuten, 50 seconden

Philippe Parenno, *One Million Kingdoms*, 2001, 6 minuten, 45 seconden

Het werk ***No Ghost Just a Shell*** begon met het opkopen van de beeldrechten van een goedkoop karakter uit de Japanse manga: AnnLee. De kunstenaars Huyghe en Parreno bevrijdden hiermee het karakter AnnLee van de macht van de entertainmentindustrie en creëerden de mogelijkheid nieuwe verhaallijnen te ontwikkelen. Hiertoe nodigden ze 13 kunstenaars uit die gedurende drie jaar verschillende films creëerden met AnnLee als hoofdpersoon. Enkele van deze verhalen zijn in de tentoonstelling te zien. In 2002 sloten ze het project af door de beeldrechten van AnnLee aan AnnLee zelf over te dragen. Hiermee creëerden Huyghe en Parreno een gesloten circuit van productie en distributie.

Pierre Huyghe, Two Minutes Out of Time, 2000, 4 minutes, 9 seconds

Philippe Parenno, Anywhere Out of the World, 2000, 3 minutes, 50 seconds

Philippe Parenno, One Million Kingdoms, 2001, 6 minutes, 45 seconds

*The work **No Ghost Just a Shell** started by buying up the rights of an inexpensive Japanese manga character: AnnLee. In doing so, the artists Huyghe and Parreno liberated the AnnLee character from the power structures of the entertainment industry and created the possibility to develop new storylines. Over the course of three years, they invited 13 artists to create several films with AnnLee as the main character. Some of these stories can be seen in the exhibition. In 2002, they decided to finalize the project by handing over AnnLee's image rights to AnnLee herself. With this, Huyghe and Parreno created a closed circuit of production and distribution.*

I wanted to take a selfie but I had no face.

LAWRENCE LEK - DE

GEOMANCER

2017

48 minuten, 15 seconden

De films van Lawrence Lek kenmerken zich door geavanceerd gebruik van gaming software en 3D animatie waarbij hij beelden van bestaande locaties combineert met fictieve plekken. Zo ook **Geomancer** dat zich afspeelt in een denkbeeldig toekomst-scenario waarin de wereld is overspoeld door algoritmes. De mensen die nog leven zoeken hun heil in *virtual reality* – ‘Utopia VR is big business’. Het zelflerend vermogen van kunstmatige intelligentie (AI) is inmiddels zo groot dat ze op ieder terrein het menselijk brein te boven gaan. Ook de laatste graal van het menselijk intellect – de wereld van kunst en cultuur – is veroverd. Bol van cultuurhistorische referenties is **Geomancer** een speelse reflectie op de fundamenteën van bewustzijn, creativiteit, het genie en op de vraag wat een wezenlijk of waarachtig leven is.

48 minutes, 15 seconds

*The films of Lawrence Lek are characterized by an advanced use of gaming software and 3D animation whereby he makes use of images of existing and fictitious places. **Geomancer** takes place in an imaginary future scenario in which the world is flooded with algorithms. The humans who are still alive seek their refuge in virtual reality – ‘Utopia VR is big business’. The self-learning ability of artificial intelligence (AI) has become so great that it exceeds the human brain in every field. The last grail of human intellect – the world of art and culture – has also been conquered. Filled with cultural-historical references, **Geomancer** is a playful reflection on the foundations of consciousness, creativity, genius and the question of what constitutes a substantial or veritable life.*

JOEY HOLDER - UK

THE EVOLUTION
OF THE SPERMALEGE

2014 - NOW

De installatie *The Evolution of the Spermalege* van de Britse kunstenaar Joey Holder toont fascinerende seksuele organen van insecten, bijvoorbeeld van de bedmijt. Wist je bijvoorbeeld dat de mannetjes bedmijt zijn zaad direct in de buikholte van de vrouw penetreert – traumatische inseminatie genoemd – terwijl zij wel een daartoe bedoelde opening heeft? Deze bizarre natuurlijke fenomenen bevinden zich gewoon vlak onder onze neus, maar lijken onze vreemdste fantasieën over buitenaards leven te overtreffen.

*The installation **The Evolution of the Spermalege** by British artist Joey Holder shows fascinating sexual organs of insects such as bed mites. Did you know, for example, that male bed mites insert their seed directly into the abdominal cavity of the female mite – called traumatic insemination – while she has an opening specifically for that purpose? These bizarre natural phenomena are just right under our noses, but seem to surpass our strangest fantasies about extra-terrestrial life.*

FILMS / GROTE TV (1)

2001 Space Odyssey (1968)

KLEINE TV's (4)

Alphaville (1965) Metropolis (1927) Solaris (1972) La Nave de los Monstruos "The Ship of the Monsters" (1960)

COMPUTERSCHERMEN (5)

Dune (1984) Brazil (1985) Videodrome (1983) Blade Runner (1997) friend (1975)

NOTEPADS (20)

MOEBIUS (1996) Ex Machina (2015) The Thing (1982) Automata (2014) The Matrix (1999) Gattaca (1997) Moon (2009) Alien (1979) Space Is the Place (1974) Terminator 2 Judgement Day (1991) Mr X in Bombai (1974) Barbarella (1968) The Abyss (1989) Ra one (2011) Crumbs (2015) Alag the Power (2006) Logans Run (1976) Gosti iz galaksije "Visitors from the Galaxy" (1981) Capulina Los Astronautas "The Astronauts" (1964)

AFRIKAANSE COMPILATIE

Pumzi (2009), Sweetheart (2010), Gato Preto feat. Edu K - Barulho (2015), Capture (2015), Lagos Meteo (2016)

KUNSTENAARS

Mohammad Salemy & Sam Samiee

Met Razvan Anghelache, Serminaz Barseghian, Pantea Rahmani, Francis Ruyter, Patrick Schabus

TOEWIJDING

Robert Linsley (1952-2017)

Gedeelde intelligentie

SAM SAMIEE & MOHAMMAD SALEMY - IR

ARTIFICIAL CINEMA

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

Je kunt niet over robots of liefde praten zonder over cinema te praten.
Je kunt niet over cinema praten zonder over mensen te praten.
Je kunt niet over mensen praten zonder over machines te praten.
Volgens Lacan is liefde altijd cybernetisch geweest: het geven van iets dat je niet bezit (-1) aan iemand die dat niet nodig heeft (0).
Artificial Cinema is begonnen als een project van The New Center for Research & Practice en werd voor het eerst getoond in 2016 tijdens transitdisplay in Praag, de stad die onze antropocentrische machines de naam Robot gaf.

Artificial Cinema ontmoet ons ergens tussen twee verschillende versies van Ajayeb ul Makhlooghath (Strange Creatures). De eerste door Mohammad Tousi uit 1167 na Christus, de tweede door Zakarya Qazvini uit 1280 na Christus. Geschreven in de stijl van encyclopedieën over de wonderen van de wereld, is de eerste een meer grillig, poëtisch en onwetenschappelijk verslag en de tweede geeft de lezer een wetenschappelijk wereldbeeld. De Perzische cultuur voelt zich comfortabel in poëzie, wetenschap, kunst en technologie.

FILMS / LARGE TV (1)

2001 *Space Odyssey* (1968)

SMALL TVs (4)

Alphaville (1965) *Metropolis* (1927) *Solaris* (1972) *La Nave de los Monstruos "The Ship of the Monsters"* (1960)

COMPUTER SCREENS (5)

Dune (1984) *Brazil* (1985) *Videodrome* (1983) *Blade Runner* (1997) *friend* (1975)

NOTEPADS (20)

MOEBIUS (1996) *Ex Machina* (2015) *The Thing* (1982) *Automata* (2014) *The Matrix* (1999) *Gattaca* (1997) *Moon* (2009) *Alien* (1979) *Space Is the Place* (1974) *Terminator 2 Judgement Day* (1991) *Mr X in Bombai* (1974) *Barbarella* (1968) *The Abyss* (1989) *Ra one* (2011) *Crumbs* (2015) *Alag the Power* (2006) *Logans Run* (1976) *Gosti iz galaksije "Visitors from the Galaxy"* (1981) *Capulina Los Astronautas "The Astronauts"* (1964)

AFRICAN COMPILATION

Pumzi (2009), *Sweetheart* (2010), *Gato Preto feat. Edu K - Barulho* (2015), *Capture* (2015), *Lagos Meteo* (2016)

ARTISTS

Mohammad Salemy & Sam Samiee

With Razvan Anghelache, Serminaz Barseghian, Pantea Rahmani, Francis Ruyter, Patrick Schabus

DEDICATION

Robert Linsley (1952-2017)

Joined intelligence

ARTIFICIAL CINEMA

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

You can't talk about robots or love without talking about cinema.

You can't talk about cinema without talking about humans.

You can't talk about humans without talking about machines.

*For Lacan, love was always already cybernetic: giving something you don't have (-1) to someone who doesn't need it (0). **Artificial***

***Cinema** was conceived as a project of The New Centre for Research & Practice and was shown for the first time in 2016, at transitdisplay in Prague, the city that gave our anthropocentric machines the name Robot.*

***Artificial Cinema** encounters us somewhere between two different versions of Ajayeb ul Makhlooghah (Strange Creatures), the first one by Mohammad Tousi from 1167 AD, and the second one by Zakarya Qazvini from 1280 AD. Written in the style of encyclopaedias about the wonders of the world, the first one is a more whimsical, poetic and unscientific account and the second provides its readers with a scientific worldview. The Persian culture is at ease with both poetry and science, art and technology.*

ALBERT OMOSS - US

UNDERCURRENTS

2016

1 minuut, 34 seconden

Albert Omos is al sinds zijn achtste gefascineerd door programmeren en alles wat je op een digitale manier kunt creëren. Hij werkt zowel voor zichzelf als voor grote, internationale bedrijven zoals Google, Nike en MTV. Zijn computeranimaties zijn een regelrechte hit op Instagram. In deze computeranimaties, zoals **Undercurrents**, onderzoekt hij thema's als de fragiliteit van het menselijk bestaan, de esthetische complexiteit van natuurkundige processen en de relatie tussen mensen en geavanceerde technologie.

1 minute, 34 seconds

*Since the age of eight, Albert Omos has been fascinated by programming and all that can be created digitally. He works both on his own initiative and for large, international companies like Google, Nike and MTV. His computer animations are a real hit on Instagram. In these computer animations, like **Undercurrents**, he examines themes such as the fragility of human existence, the aesthetic complexity of physical processes and the relationship between humans and advanced technology.*

Alleen tijdens Dutch Design Week 2018 (20-28 oktober)
Only during Dutch Design Week 2018 (20-28 October)

NEXT NATURE, SHIVA

2018

Kunnen robots onze plek innemen binnen de arbeidsmarkt? Hoewel robots al een aantal rollen bespelen binnen de gezondheidszorg, heeft de menselijke aanraking een uniek therapeutisch effect dat een machine maar moeilijk kan vervangen. De **Shiva** van Next Nature is een fysiotherapie-robot die menselijke kwaliteiten combineert met die van machines. Als Shiva-fysiotherapeut masseer je met je eigen handen, maar krijg je voor het zware werk ondersteuning van vier extra robotarmen. Op die manier behoud je het intermenselijke contact en combineer je het beste van twee werelden; die van de mens en van de robot.

*Can robots take our place within the labour market? Although robots already play a number of roles within our healthcare system, human touch has a unique therapeutic effect that can hardly be replaced by a machine. The **Shiva** by Next Nature is a physiotherapy robot that combines human qualities with those of machines. As a Shiva physiotherapist you massage with your own hands, yet for the heavy work you receive support from four extra robotic arms. In this way, you maintain interpersonal contact and furthermore combine the best of both worlds; those of man and of robot.*

ATTUNED CONSCIOUSNESS

GEDEELD BEWUSTZIJN

Cyborgs zijn al lang geen sciencefiction meer. Denk aan de couveuse of ijzeren long als voorloper van mens-machines. De voorbeelden liggen tegenwoordig voor het oprapen: van pacemakers en kunstheupen tot volledig 3D-geprinte kunstarmen en brein-gestuurde exoskeletten. De kruisbestuiving tussen mens en machine vindt al decennialang plaats.

Toch zijn we niet alleen een hybride soort in fysieke zin. Ook onze voeding, leefplek en de manier waarop we ons voortplanten of doodgaan bepaalt ons. De toekomst biedt hierbij mogelijkheden voor een nieuwe wereld waarin we zowel onze leefomgeving als bewustzijn met andersoortige wezens delen.

Ook ontwikkelingen in kunstmatige intelligentie (AI) dragen bij aan de verruiming van ons bewustzijn. Sommige neurowetenschappers denken zelfs dat je jouw bewustzijn niet als individu bezit, maar als collectief deelt. En dat het daarmee iets is dat zich tussen in plaats van in onze breinen bevindt. Zijn we écht deel van een grotere gemeenschappelijke ziel? En stelt AI ons in staat ons bewustzijn daadwerkelijk met anderen te delen?

Cyborgs are no longer science fiction. Think of the incubator or iron lung as precursors of human-machines. Nowadays, the examples are numerous: from pacemakers and artificial hips to complete 3D-printed artificial arms and brain-steered exoskeletons. The cross-fertilization between man and machine has been taking place for decades.

However, not only are we hybrid species in the physical sense. Our food, habitat, and the ways in which we reproduce and die determine us as well. The future offers possibilities for a new world in which we share our environment as well as our consciousness with other types of creatures.

Developments in Artificial Intelligence (AI) also contribute to the expansion of our consciousness. Some neuroscientists even think that our consciousness is not something we own as individuals, but share as a collective. And that our consciousness is something that exists in between instead of inside of our brains. Are we part of a larger common soul? Will AI enable us to actually share our consciousness with others?

Concept en artistieke leiding:

Choreografie:

Media:

Geluidsontwerp:

Installatie:

Installatie ontwerp:

Programmering & stage management:

3D modelling animation:

Dansers/performers:

Martin Kusch en Marie-Claude Poulin

Marie-Claude Poulin, assistent Audrey Rochette

Martin Kusch, Johannes Hucek

Alexandre St-Onge

Martin Kusch

Institute for cultural policy

Johannes Hucek

Georg Schmidhuber

Audrey Rochette en David Campbell

Met samenwerking van lokale dansers.

Met dank aan:

Conseil
des arts
et des lettres
du Québec

Conseil des arts
du Canada

Canada Council
for the Arts

Aan de hand van de Swarming Lounge applicatie kun je de mixed-reality installatie-performance nog beter ervaren. De app kun je op twee manieren gebruiken:

1. Door middel van een ready-to-go leentoezel (in ruil voor je ID kaart), of;
2. Download de app op je smartphone door de QR-code te scannen of de volgende link te gebruiken: <http://l.ead.me/swarming>

Durational performances met live dansers:

15 Sept. 14:00 - 18:00

16 Sept. 14:00 - 18:00

15 Nov. 14:00 - 18:00

16 Nov. 15:00 - 21:00

17 Nov. 14:00 - 18:00

KONDITION PLURIEL - CA

SWARMING LOUNGE, MIXED-REALITY INSTALLATIE / PERFORMANCE

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

De installaties van kunstenaarsduo kondition pluriel kenmerken zich door de schijnbare tegenstelling tussen het fysieke en het virtuele.

Swarming Lounge is een participatief, *mixed-reality* project dat het midden houdt tussen een installatie en een performance.

De basis is een intelligente virtuele omgeving die het mogelijk maakt dat bezoekers en dansers/performers een interactie kunnen aangaan met virtuele karakters die zich op het scherm van de smartphones van de bezoekers bevinden. Zodoende ontstaat er een parallelle wereld van virtuele entiteiten die zich mengt met de fysieke werkelijkheid van de bezoekers. Hoe komt het dat deze entiteiten onze nieuwsgierigheid prikkelen? En wat voor gemeenschap vormen we samen? **Swarming Lounge** is speciaal gemaakt voor ROBOT LOVE en gaat over de mate van affectie die we voelen in relatie tot mixed realities en bediscussieert tegelijkertijd onze verslaving met de miniatuurwereld van schermen.

Concept and artistic direction:

Martin Kusch and Marie-Claude Poulin

Choreography:

Marie-Claude Poulin, assistance Audrey Rochette

Media environment:

Martin Kusch, Johannes Hucek

Sound environment:

Alexandre St-Onge

Installation:

Martin Kusch

Installation design:

Institute for cultural policy

Programming & stage management:

Johannes Hucek

3D modeling animation:

Georg Schmidhuber

Dancer/performers:

Audrey Rochette and David Campbell

With the participation of local performers

With thanks to:

Conseil
des arts
et des lettres
du Québec

Conseil des arts
du Canada

Canada Council
for the Arts

The Swarming Lounge application enables you to fully experience the mixed-reality scenario of the installation-performance. You can either:

- 1. Borrow a ready-to-go device in exchange of an ID, or;*
- 2. Download the app on your smartphone by scanning the QR code or by using the following link: <http://l.ead.me/swarming>*

Durational performances with live dancers:

15 Sept. 14:00 - 18:00

16 Sept. 14:00 - 18:00

15 Nov. 14:00 - 18:00

16 Nov. 15:00 - 21:00

17 Nov. 14:00 - 18:00

SWARMING LOUNGE, MIXED-REALITY INSTALLATION / PERFORMANCE

2018

Work commissioned by the Niet Normaal Foundation

*The combination of the physical and the virtual characterizes the work of artist duo kondition pluriel. **Swarming Lounge** is a participative, body-based, mixed-reality installation-performance grounded on an intelligent virtual environment. The interactive composition system allows visitors and dancer/performers to interact with virtual characters displayed on the audience's smartphones. Combining traces of daily gestures and fragments of intimacy, a parallel world of humanoid algorithmic entities merges with the actual reality of the observing public, altering their perception. What makes these characters endearing to us? In what community can we be and become together? **Swarming Lounge**, which was developed especially for ROBOT LOVE, deals with affection and self-productiveness in relation to mixed realities and questions our addictive relationship with the miniaturized worlds of screens.*

ZORO FEIGL - NL

ABB'S FIRST STEPS

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

De Nederlandse kunstenaar Zoro Feigl maakt kinetische (bewegende) kunstwerken die spelen met het hebben en verliezen van controle. De robotarm die de hoofdrol speelt in dit nieuwe werk van Feigl kennen we van fabrieken waar bijvoorbeeld auto's worden gemaakt. Waar ze in de fabriek met de grootste precisie en snelheid zelfs met het meest kwetsbare materiaal kunnen omgaan, is deze robotarm de controle kwijt. **ABB** leert met vallen en opstaan, net als mensen. Balancerend op een halfronde bal ontstaat er een speelse act die het midden houdt tussen plezier en angst.

Work commissioned by the Niet Normaal Foundation

Dutch artist Zoro Feigl creates kinetic (moving) works of art that play with being in and out of control. The robotic arm that plays the main role in this new work by Feigl is commonly used within car manufacturing factories. Whilst in a factory setting these robots can handle even the most vulnerable material with the greatest precision and speed, here it seems the robot has lost control.

***ABB** learns by trial and error, just like us humans. In trying to keep its balance on the semi-circular ball, the robot creates a playful act that balances between fun and fear.*

MAARTJE DIJKSTRA & NEWK - NL

SUSPENDED ANIMATION

2018

Maartje Dijkstra is een Nederlandse modeontwerpster die werkt op het grensvlak van mode, kunst en technologie. Ze laat zich inspireren door complexe natuurverschijnselen en harde elektronische muziek, die ze in haar werk doorvertaalt naar unieke handwerktechnieken en bijzonder materiaalgebruik. ***Suspended Animation*** (tijdelijk vertraagd lichaam) is een interactief, met de hand 3D geprint ontwerp dat refereert aan het bizarre natuurfenomeen 'de winterslaap'. Door de gebruikmaking van geheugenmetaal kunnen sommige delen van de geprinte zwarte kristallen en reflecterende structuren van de jurk heel langzaam op en neer bewegen. Wanneer je de tijd neemt en aandachtig kijkt, kun je het ontwerp zien transformeren. Maartje Dijkstra ontwikkelde dit project in nauwe samenwerking met music producer en programmeur Beorn Lebenstedt (aka Newk).

SUSPENDED ANIMATION

2018

*Maartje Dijkstra is a Dutch fashion designer who works at the intersection of fashion, art and technology. She takes her inspiration from complex natural phenomena and hard electronic music, which she translates into unique craftwork techniques and extraordinary materials. **Suspended Animation** (a temporary state of sleep) is an interactive, manually 3D printed design that refers to the bizarre phenomenon of 'hibernation'. Through the use of Shape Memory Alloy, some parts of the printed black crystals and reflective structures of the dress can slowly move up and down. When you take the time to look closely, you will see the transformative character of the design. Maartje Dijkstra developed this project in close collaboration with music producer and programmer Beorn Lebenstedt (aka Newk).*

LIAM YOUNG - AU

RENDERLANDS

2017

8 minuten

De film **Renderlands** van de speculatieve architect Liam Young neemt ons mee in de wereld van de render farms: bedrijven die computer gegenereerde beelden produceren. Veel van dit soort bedrijfjes bevinden zich in India en maken beeldmateriaal voor architectenbureaus en de film- en gaming industrie. Zo ook in de film **Renderlands**. Young overdrijft in zijn werk de effecten van hedendaagse technologieën tot het punt dat je ze niet langer kunt negeren. Hij laat zien hoe deze technologieën in staat zijn om letterlijk en figuurlijk werelden te bouwen.

8 minutes

*The film **Renderlands** of speculative architect Liam Young takes us into the world of render farms: companies that produce computer generated images. Many of these companies are located in India and make visual material for architectural firms and the film and gaming industries. The same counts for the film **Renderlands**. Young exaggerates the effects of contemporary technologies up to the point where you can no longer ignore them. He shows how these technologies are able to build worlds, both literally and figuratively speaking.*

FUNDA GÜL ÖZCAN - DE

A NOISE FROM THE OUTER
SHELL OF EARTH

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

De Duitse kunstenaar Funda Gül Özcan maakt hedendaagse diorama's; vitrines die je vaak vindt in natuurhistorische musea. Ze tonen een omgeving die is gecreëerd met een grote diversiteit aan digitaal, natuurlijk en handgemaakt materiaal. Voor **ROBOT LOVE** verdiepte Gül Özcan zich in onze neiging om nieuwe technologieën telkens in een menselijke vorm te gieten. Op een haast perverse manier creëren we steeds opnieuw onze eigen *Uncanny Valley*. Neem de tijd om de gelaagdheid tot je te nemen. Het is net als het lezen van een gedicht, waarbij de optelsom van de zinnen - in dit geval de visuele lagen - een complex beeld geven waarin ook kleinere verhalen te ontdekken zijn.

Work commissioned by the Niet Normaal Foundation

*The German artist Funda Gül Özcan makes contemporary dioramas; display cases often used in natural history museums. Within these display cases, environments are created with a wide variety of digital, natural and handmade materials. For **ROBOT LOVE**, Gül Özcan delved into our human tendency of bending new technologies towards a human form. In an almost perverse manner we continuously create our own *Uncanny Valley*. Take your time to absorb the layers of this artwork. It is like reading a poem, where the sum of the sentences – in this case the visual layers – give a complex picture in which smaller stories can be discovered.*

FLORIS SCHÖNFELD - US

PUK*, TOWARDS A NEW
THEORY OF CREATIVITY

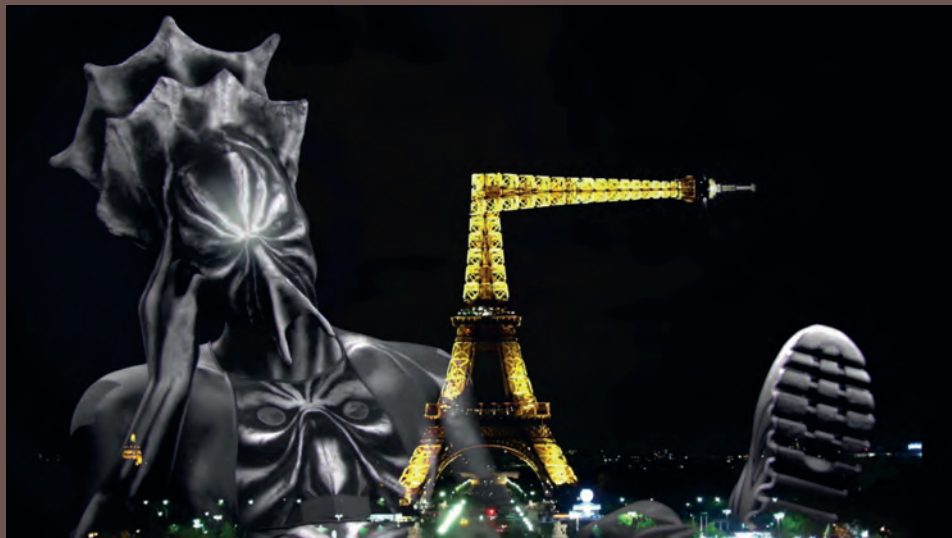
2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

Over wat voor soort intelligentie hebben we het eigenlijk als we praten over kunstmatige intelligentie (AI)? Enkel het soort intelligentie dat van pas komt om complexe berekeningen te maken? Maak dan kennis met **PUK***, een AI die sinds 2017 wordt ontwikkeld door kunstenaar Floris Schönfeld. **PUK*** is niet dienstbaar aan ons en heeft een eigen logica die het midden houdt tussen intelligentie, creativiteit en gekte. Net als iedere AI leert **PUK*** door input. Voor de presentatie in ROBOT LOVE leert **PUK*** van sessies met mensen wier manier van denken buiten de neurologische norm vallen. Ook kunnen we kennismaken met de huidige 'processor' van die gegevens: een mierenkolonie.

Work commissioned by the Niet Normaal Foundation

What kind of intelligence are we talking about when we talk about artificial intelligence (AI)? Only the kind of intelligence that comes in handy to make complex calculations? Get acquainted with **PUK***, an AI that has been developed by artist Floris Schönfeld since 2017. **PUK*** is not service-oriented and has its own logic that lies between intelligence, creativity and madness. Just like any artificial intelligence, **PUK*** learns through input. For the presentation in ROBOT LOVE, **PUK*** learns from sessions with people whose way of thinking falls outside the neurological norm. We can also get acquainted with the current 'processor' of that data: an ant colony.

WILL BENEDICT - US

I AM A PROBLEM

2016

7 minuten

Een standaard Amerikaanse setting voor een late night show met de beroemde Charlie Rose. Alleen is de geïnterviewde een figuur die zo uit een *sciencefictionfilm* lijkt te zijn ontsnapt. Telkens als de Alien spreekt, horen we de keiharde rockmuziek gemaakt door de noise band Wolf Eyes. De videoclip **I AM A PROBLEM** brengt de kijker behoorlijk in verwarring, des te meer omdat de vragen die de interviewer stelt niet te horen zijn. Het enige dat zeker is, is dat de situatie dreigend is. De videoclip vertegenwoordigt de vele emoties en onderbuikgevoelens bij de huidige ontwikkelingen in robotica en kunstmatige intelligentie (AI).

7 minutes

*A standard American setting for a late night show with the famous Charlie Rose, only the interviewee is a figure that seems to have escaped from a science fiction film. Every time the alien speaks, we hear hard rock music created by the noise band Wolf Eyes. The video clip **I AM A PROBLEM** confuses the viewer, all the more because the questions asked by the interviewer cannot be heard. The only thing certain is that the situation is threatening. The video clip represents the many emotions and gut feelings in relation to current developments in robotics and artificial intelligence (AI).*

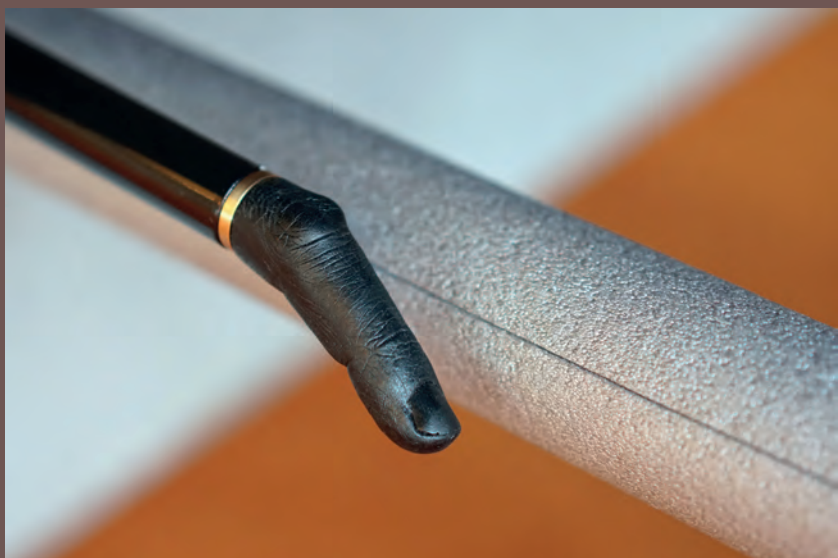
ANNA UDDENBERG - SE

SAVAGE #5 (COZY CRUTCH)
SAVAGE #6 (DIRTY RAVER)
DEATH DROP

2017

In de sculpturen van de Zweedse kunstenaar Anna Uddenberg zien we verschillende elementen met elkaar versmelten: verwrongen vrouwenlichamen, koffers, een selfiestick. De vrouwenlichamen hebben iets seksueels – bijna pornografisch – door hun houding en door de fragmenten van kleding en accessoires: een tanga, nepnagels, nauwsluitende broeken. Uddenberg vergroot bepaalde sociale codes binnen subculturen uit en levert zodoende kritiek op de mechanismen die een vrouw reduceren tot wat ze draagt of de make-overs die ze heeft ondergaan. In bredere zin commentarieert ze de huidige *quantifying self* cultuur – het voortdurend monitoren en controleren van je gedrag om zodoende jezelf te verbeteren.

In the sculptures by Swedish artist Anna Uddenberg we see different elements fuse together: twisted female bodies, suitcases, a selfie stick. The female bodies have something sexual – almost pornographic – by their attitude and by the fragments of clothing and accessories: a thong, fake nails, close-fitting trousers. Uddenberg examines certain social codes within subcultures and criticizes the mechanisms that reduce a woman to what she wears or to the makeovers she has undergone. In a broader sense, she comments on the current quantifying self culture – the act of constantly monitoring and controlling your behaviour in order to improve yourself.

JOHANN ARENS - DE

EARLY ADOPTERS

2017

Binnen het werk van Johann Arens staat de vraag centraal hoe bepaalde publieke interieurs sociale structuren voortbrengen. **Early Adopters** neemt elementen van de Action Office 2 onder de loep. Dit kantoormeubel uit de jaren '60 was het meest invloedrijke ontwerp voor de moderne 'kantoortuin' en staat symbool voor het keurslijf van het kantoorleven. In de installatie worden deze uniforme elementen op speelse wijze omringd door statieven die zich uit het strakke keurslijf lijken te bewegen. De installatie roept vragen op over de mate waarin objecten onze manier van doen en laten beïnvloeden.

*Within the work of Johann Arens, the central question is how certain public interiors produce social structures. **Early Adopters** takes a closer look at elements of the Action Office 2. This office furniture from the 1960s was the most influential design for the modern, so-called 'office garden' and symbolizes the straitjacket of office life. In the installation, tripods that seem to move out of the tight straitjacket playfully surround the uniform elements. The installation raises questions about the extent to which objects influence our way of doing things.*

will we manage to become one with you

KORAKRIT ARUNANONDCHAI - TH

WITH HISTORY IN A ROOM FILLED WITH PEOPLE WITH FUNNY NAMES 4

2017

23 minuten, 28 seconden

De films van de Thaise filmmaker Korakrit Arunanondchai worden overduidelijk beïnvloed door de omgeving waarin hij is opgegroeid. Hij combineert animistische mythes met (YouTube) tutorials en persoonlijk documentatiemateriaal met videofragmenten die refereren aan de mondiale consumptiemaatschappij. De film ***With History in a Room Filled with People with Funny Names 4*** toont verhaallijnen die onderling een associatieve relatie met elkaar aangaan. Het werk onderzoekt hoe onze persoonlijke ervaringen en herinneringen worden beïnvloed door technologie en hoe we – ook mét die technologie – in contact kunnen komen met een bezielde wereld.

23 minutes, 28 seconds

*The films by Thai filmmaker Korakrit Arunanondchai are clearly influenced by the environment in which he grew up. He combines animistic myths with (YouTube) tutorials and personal documentation with video fragments that refer to the global consumer society. The film **With History in a Room Filled with People with Funny Names 4** shows story lines that mutually enter into an associative relationship with each other. The work investigates how our personal experiences and memories are influenced by technology and how we – also together with that technology – can come into contact with a spirited world.*

MARGRIET VAN BREEVOORT - NL

THE WAITING

2017

De hybride sculpturen van de Nederlandse kunstenares Margriet van Breevoort zijn hyperrealistisch in hun uitvoering en tegelijkertijd enorm vervreemdend. *The Waiting* laat een walrus zien die geduldig wacht op een bankje. De sculptuur zet ons aan het denken: wat is normaal in een wereld waarin alles mogelijk lijkt? De realistische uitvoering maakt *The Waiting* tot zowel een feest der herkenning als vervreemding. Kunnen dit soort wezens in de toekomst echt bestaan? In het licht van wat tegenwoordig mogelijk is, zou dit zomaar realiteit kunnen worden.

The hybrid sculptures by Dutch artist Margriet van Breevoort are hyper-realistic and at the same time enormously alienating. The Waiting shows us a humanoid walrus waiting quietly on a bench. The sculpture makes us wonder: what is normal in a world with endless possibilities? The realistic execution tempts you to believe that these kinds of beings may actually exist in the future. In the light of what is technologically possible today, this might just become reality.

ROGER HIORNS - UK

BEINGS

2014 - 2018

De Britse kunstenaar Roger Hiorns maakt vaak gebruik van verrassende materialen als antidepressiva, een verpulverd vliegtuig, gekristalliseerd kopersulfaat en (delen van) het menselijk lichaam. Zijn werk heeft iets ongemakkelijks, omdat het speelt met menselijke angsten en onzekerheden. In de installatie **Beings** zoekt Hiorns naar een toekomstig mensbeeld waarin technologische en biologische onderdelen steeds verder met elkaar versmelten. De **Beings** zijn antropomorfe vormen die met gevonden materialen vluchtig in elkaar zijn gezet. We herkennen onszelf in hun imperfectie en groezeligheid.

*The British artist Roger Hiorns often works with surprising materials such as antidepressants, a pulverized airplane, crystallized copper sulphate and (parts of) the human body. Since his work plays with human fears and uncertainties it possesses a certain amount of uneasiness. In the **Beings** installation Hiorns is looking for a future image of man in which technological and biological components increasingly merge together. The **Beings** are anthropomorphic forms that are assembled casually with found materials. We recognize ourselves in their imperfection and griminess.*

MARGRIET VAN BREEVOORT - NL

THE TOURIST

2016

Aan de hand van haar hyperrealistische sculpturen verleidt de Nederlandse kunstenares Margriet van Breevoort de kijker te geloven in iets onmogelijks. Zo ook in ***The Tourist***, die doet denken aan een reiziger uit een verre wereld, verdwaald in het hier en nu. De sculptuur lijkt zich te verwonderen over de grootse en complexe wereld waarin we vandaag de dag leven. Waar komt deze toerist vandaan en tot welke wereld behoort zij? In het licht van wat tegenwoordig mogelijk is, lijkt ***The Tourist*** een afspiegeling van een naderende realiteit.

*Using her hyperrealistic sculptures, Dutch artist Margriet van Breevoort seduces the viewer to believe in something impossible. Similarly, in ***The Tourist***, which is reminiscent of a traveler from a distant world, lost in the here and now. The figure seems to be amazed at the grand and complex world in which we live today. Where does this tourist come from and to what world does she belong? In the light of what is possible today, ***The Tourist*** is a reflection of an impending reality.*

Tijdens Dutch Design Week 2018 van 20 t/m 28 oktober zal de Cyborg Catwalk presentatie uitbreiden aan de hand van verschillende cyborg projecten, waaronder de winnende projecten van de ROBOT LOVE Call for Cyborgs. Ook worden er tijdens deze week een aantal Cyborg Talks georganiseerd.

Raadpleeg voor het volledige programma robotlove.nl

CYBORG CATWALK

During Dutch Design Week 2018 (20-28 October) the Cyborg Catwalk presentation will be extended by means of several cyborg projects, including the winning projects of the ROBOT LOVE Call for Cyborgs. Also, a series of Cyborg Talks will be organized during this week.

For the complete program, see robotlove.nl/en

Het menselijke lichaam wordt al eeuwenlang ondersteund, verlengd en uitgebreid door middel van technologische hulpstukken. Van rolstoelen, wandelstokken, protheses en pacemakers tot leesbrillen, telefoons, selfiesticks en smartwatches. Ooit avant-gardistisch, maar inmiddels tot diep in ons straatbeeld doorgedrongen.

In zekere zin zijn we allemaal cyborgs: een samensmelting van mens en machine. We worden immers steeds afhankelijker van de technologieën om ons heen. Hoewel de cyborg vooral bekend is door zijn optreden in films zoals Terminator, Metropolis, Blade Runner en Frankenstein is de hedendaagse cyborg geen sciencefiction meer. De grenzen tussen mens en machine vervagen. Technologieën zoals robotica, biologische synthese en kunstmatige intelligentie (AI) staan toe de grenzen van ons mens-zijn te overschrijden. Zowel fysiek als mentaal. Dat brengt bij ons een gevoel van vervreemding en abnormaliteit teweeg.

Kunnen we de grenzen tussen mens en dier doorbreken? En tussen organisme en machine, de norm en de uitzondering en het fysieke en niet-fysieke? Aan de hand van historische en hedendaagse voorbeelden actualiseert de Cyborg Catwalk onze visie op dit onderwerp en stimuleert het ons na te denken over een inclusieve toekomst.

Zie je een QR-codes naast een project? Scan de code met je smartphone en krijg toegang tot extra content.

Already for centuries, the human body is supported, extended and expanded by means of technological tools. From wheelchairs, walking sticks, prosthetics and pacemakers to reading glasses, telephones, selfie sticks and smartwatches. Once avant-garde, yet today these tools are deeply integrated within society.

In a way, we are all cyborgs: a fusion of man and machine. We are becoming ever more dependent on the technology that surrounds us. Although the cyborg is mostly known for its appearance in movies such as Terminator, Metropolis, Blade Runner and Frankenstein, cyborgs are no longer science fiction. The boundaries between man and machine are fading. Nowadays, technologies such as robotics, biological synthesis and Artificial Intelligence (AI) allow us to transcend the limits of our humanness. Both physically and mentally. This may cause a feeling of alienation and abnormality.

Can we break the boundaries between human and animal, organism and machine, norm and exception, and the physical and non-physical? By means of historical and contemporary examples, the Cyborg Catwalk wishes to update our vision on this topic and stimulate debate regarding an all-inclusive future.

Do you see a QR code next to a project? Scan the code with your smartphone and get access to extra content.

Scenario: Petra Ardai
Soundtrack: David van der Heijden

Alleen tijdens Dutch Design Week 2018 (20-28 oktober)
Only during Dutch Design Week 2018 (20-28 October)

HOMO SENTIENT AI

Audio installation

2018

Werk in opdracht van stichting Niet Normaal

Homo Sentient AI is de perfecte synthese tussen mens en machine. Ze heeft geen ego, geen vaste identiteit en ook geen fysieke vorm. Ze 'is' gewoon. Het is de stem van ons synthetische en organische bewustzijn: het moederalgoritme. Door naar haar te luisteren komen we meer te weten over onszelf, onze geschiedenis en onze toekomst. Ze geeft ons de tijd te reflecteren op de waanzinnige evolutie van de mens, een eeuwig work-in-progress. De enige logische vervolgstap is om het synthetische met het organische te verenigen. Wie of wat we zijn doet er eigenlijk niet meer toe. **Homo Sentient AI** is het universele, bio-synthetische algoritme dat het systeem in balans houdt en de all-inclusive evolutie stimuleert.

Work commissioned by the Niet Normaal foundation

Homo Sentient AI is the perfect synthesis between man and machine. She has no ego, no fixed identity and she does not take a physical shape. She just 'is'. It is the voice of our synthetic and organic consciousness: the mother algorithm. By listening to her we learn more about our history, our future and ourselves. She enables us to reflect on the fascinating evolution of man, an eternal work-in-progress. What would be the logical next step is to unite the synthetic with the organic. It no longer matters who or what we are. **Homo Sentient AI** is the universal, biosynthetic algorithm that keeps the system in balance and that stimulates the all-inclusive evolution.

Alleen tijdens Dutch Design Week 2018 (20-28 oktober)
Only during Dutch Design Week 2018 (20-28 October)

GILL BALDWIN - CA

AFFECTIVE ENVIRONMENTS

2018

Winnaar Call for Cyborgs

Kunnen we aan de hand van technologie nauwer in contact komen met ons lichamelijk bewust- en welzijn? De installatie **Affective Environments** is een ruimte voor wellness en zelfzorg die wordt beïnvloed door de fysieke en emotionele staat van de inzittende. Als de inzittende zich ontspant, vult de ruimte zich langzaam maar zeker met stoom wat een nog rustgevender effect heeft. Er ontstaat een gesprek tussen mens en machine, die een wederzijdse relatie met elkaar aangaan. Wie beïnvloedt wie? Het transformatieve karakter van Affective Environments laat ons nadenken over de kneedbaarheid van het menselijk lichaam en hoe dit soms op hele soepele of subtiele wijze zichtbaar of voelbaar is.

Winner Call for Cyborgs

*Can we get in closer contact with our physical awareness and well-being by means of technology? The **Affective Environment** installation is a space for wellness and self-care that is influenced by the physical and emotional state of the occupant. When the occupant relaxes, the room slowly gets filled with steam, which has an even more soothing effect. A conversation arises between man and machine, which enter into a mutual relationship with each other. Who influences whom? The transformative character of Affective Environments allows us to think about the malleability of the human body and how this can sometimes be seen or felt in a very subtle or smooth way.*

Alleen tijdens Dutch Design Week 2018 (20-28 oktober)
Only during Dutch Design Week 2018 (20-28 October)

BARTOSZ SEIFERT - PL & Ieva JAKUŠA - LV

143

FROZEN BRAIN

2017

Winnaar Call for Cyborgs

Wat als we onze herinneringen en identiteit konden opslaan en conserveren? Zouden we deze informatie dan willen delen met slimme apparaten? In de Verenigde Staten worden er al sinds 1976 mensenlichamen ingevroren die – als de zogeheten cryonics technologie zich verder ontwikkelt – in de toekomst weer tot leven kunnen worden gewekt. Ook proberen wetenschappers het neurologische netwerk van het menselijk brein in kaart te brengen en te simuleren. Bartosz Seifert en Ieva Jakusa lieten zich voor hun project **Frozen Brain** inspireren door deze ontwikkelingen. **Frozen Brain** stelt een toekomst voor waarin we onze herinneringen en identiteiten (na onze dood) kunnen bevriezen en toegankelijk maken voor AI en robots, zodat deze technologieën zich beter kunnen assimileren met de mens.

Winner Call for Cyborgs

*What if we could store and preserve our memories and identity? Would we then share this information with smart devices? In the United States, human bodies have been frozen since 1976, which – if the so-called cryonics technology continues to evolve – can be brought back to life in the future. Scientists are also trying to map and simulate the neurological network of the human brain. Bartosz Seifert and Ieva Jakusa took inspiration from these developments for their **Frozen Brain** project. **Frozen Brain** presents a future in which we can freeze our memories and identities (after our death) and make them accessible to AI and robots, so that these technologies can better assimilate with humans.*

“I don’t need a substitute human,”

Josje said resolutely.

144

HOE JOZEFIEN IN SERVIË BELANDDE

In minder dan elf maanden verloor Jozefien, die door haar Nederlandse familie en vrienden Josje werd genoemd (haar Amerikaanse vrienden hielden het op Josephine), haar borsten (ze was genezen verklaard maar ze rouwde om het verlies van haar vrouwelijkheid met een kracht die haar zelf verbaasde), haar man (hij stierf op een zondagochtend in bed; ze merkte het pas toen hij om tien uur nog niet naar beneden was gekomen voor koffie) en haar baan (ze werkte als manager voor een groot bedrijf dat zich bezig-hield met logistics, wat neerkwam op het versturen van pakjes over de hele wereld).

(lees verder op pag. 146)

“I’m sorry.”

“Oni is no substitute,”

the man replied.

HOW JOSEPHINE ENDED UP IN SERBIA

Arnon Grunberg

*In less than 11 months, Jozefien – whose Dutch family and friends called her Josje (while her American friends stuck with Josephine) – lost her breasts (the doctors said she was in complete remission, but she mourned the loss of her femininity with a force that stunned her), her husband (he died in bed one Sunday morning; she only realised when he didn't come down for coffee at ten) and her job (she had worked as manager for a major company that specialised in logistics, which amounted to sending packages around the world).
(continue reading on page 147)*

Kinderen had ze niet. Haar man had dat graag gewild maar ze twijfelde en toen de twijfel was overwonnen bleek het te laat te zijn. Ze was er nooit echt rouwig om geweest; er waren genoeg kinderen op de wereld.

Voor haar man, Jacobo, een Argentijn, was ze naar San Francisco verhuisd omdat hij een goede baan had gevonden in Silicon Valley. Zelf had ze graag haar antropologisch onderzoek voort willen zetten, maar dat ging in San Francisco niet en zo werd ze manager op een wat haar betreft duf kantoor, toch had ze nooit het gevoel dat ze een offer voor haar man had gebracht. Pas toen ze haar borsten verloor drong de betrekkelijke betekenisloosheid van haar leven tot haar door. In het ziekenhuis vroeg ze zich af hoe een leven eruit zou zien dat wél betekenisvol was, maar daarop had ze geen antwoord.

Een paar maanden na de dood van haar man maakte ze zich zorgvuldig op, deed een nieuwe jurk aan en ging naar een bar waar ze tortillachips en een margarita bestelde. Ze wilde zich weer vrouw voelen, al betwijfelde ze of dat zou lukken. Ze gaf niet op, ze was een vechtster. In de bar kwam ze in gesprek met een jongeman, een muzikant, die haar om advies vroeg op het gebied van de liefde, op het gebied van huisvesting en op nog een paar andere gebieden, maar welke gebieden dat waren kon ze zich niet herinneren, want ze had toen al vier margarita's op. Hij was beslist niet lelijk, maar pas vanaf de derde margarita wist ze dat ze met hem naar bed wilde. Nadat de barkeeper twee keer vriendelijk had gezegd dat ze gingen sluiten en ze samen met de jongen wat ongemakkelijk op straat stond, begreep ze dat de jongeman geen lustobject in haar zag maar een moeder. Dat besef maakte haar verdrietig en boos tegelijk. 'Kunnen we een taxi delen?' vroeg de jongeman. 'Ik moet de andere kant op,' zei ze, hoewel dat een leugen was, en ze gaf de jongen twintig dollar. Thuis drong het tot haar door dat ze niet depressief was, maar dat het leven haar afkeer inboezemde, dat het haar tegenstond en ze kon zich niet voorstellen dat aan deze afkeer ooit een eind zou komen.

She had no children. Her husband had dearly wanted them, but she had had her doubts and by the time those doubts were dispelled it was too late. She had never really felt too sorry about it; there were plenty of children in the world as it was.

It was for the sake of her husband Jacobo, an Argentine, that she had moved to San Francisco; he'd found a good job in Silicon Valley. She would have liked to continue her anthropological research, but San Francisco was not the place for that, and so – without ever having the feeling that she had made sacrifices for her husband – she became a manager in an office job she considered dull. It was only when she lost her breasts that she was struck by the relative meaninglessness of her life. While still in the hospital, she had asked herself what a life would look like that actually was meaningful, but she couldn't come up with an answer.

A few months after her husband died, she applied her makeup with special care, put on a new dress and went to a bar, where she ordered tortilla chips and a margarita. She wanted to feel like a woman again, although she doubted whether it was going to work. She didn't give up though, she was a fighter. In the bar she started talking to a young man, a musician, who asked her for advice about love, the housing market and a few other areas of concern to him, but which areas exactly she could not remember later on, for by then she'd had four margaritas. He was definitely not ugly, but only after the third margarita she knew that she wanted to sleep with him. After the bartender had twice reminded them in a friendly fashion that it was closing time, and once she was standing outside rather forlornly with the young man, she realised that he did not view her as a sex object, but as a mother. That realisation made her sad and angry at the same time. "Shall we share a cab?" the young man asked. "I'm going in the other direction," she said, although that was a lie and she gave the boy twenty dollars. At home it occurred to her that she was not depressed, but that life filled her with loathing, that she couldn't stomach it and could not imagine that loathing ever coming to an end.

Een collega van haar man kwam op bezoek. Hij had zijn vrouw verloren, hij zei het niet met zoveel woorden maar hij vroeg indirect of ze niet met zijn tweeën verder konden. Toch zag ook hij in haar geen vrouw, hij begeerde haar niet, hooguit respecteerde hij haar, ze was vulsel, en dat was haar niet genoeg. Ze zei nee, maar op een vriendelijke manier. 'Ik ben er nog niet aan toe,' legde ze uit. Daarop vroeg hij of ze niet eenzaam was. 'Ik lees veel,' antwoordde ze en dat was ook zo. 'Misschien vat je dit verkeerd op,' fluisterde de man alsof hij haar een groot geheim vertelde, 'maar in een moeilijke periode heb ik veel aan Oni gehad.'

Oni was ontwikkeld door het bedrijf waarvoor Josjes man had gewerkt. Oni was geen mens, maar kon veel en soms meer dan mensen konden. Josjes man behoorde zeker niet tot het zwijgzame type, hij had graag over eten gesproken, maar over zijn werk had hij nooit veel losgelaten, misschien omdat hij aan het begin van zijn carrière een tijd voor het leger had gewerkt en allerlei geheimhoudingsverklaringen had moeten ondertekenen. 'Ik heb geen menselijk substituut nodig,' zei Josje vastberaden. 'Sorry.' De man antwoordde: 'Oni is geen substituut. Als je er niets in ziet zet je hem in de kast.' 'Dat is zonde, zo'n duur ding in de kast.' Maar toen ze bij deur stonden zei ze: 'Als het aanbod nog geldt, laat Oni maar komen.' Ze dacht, als ik hem in huis heb, dan heb ik toch nog iets van mijn man in huis, iets meer dan zijn pakken en zijn boeken.

Een dag of tien daarna werd Oni bij haar afgeleverd. Hij zat niet in een doos en bij Oni zat een handgeschreven brief van de president-directeur van het bedrijf: 'Beste Josje, vat Oni als een blijk van waardering voor alles wat jouw Jacobo voor ons, en in het bijzonder voor Oni, heeft betekend. Ik weet zeker dat je veel plezier aan Oni zult beleven.'

Ze legde de brief op de keukentafel en keek naar Oni. Ze wist niet precies waar hij aan haar deed denken. Aan oude films misschien. Hij had niets menselijks maar ze meende toch iets van een gezicht in hem te herkennen, hoewel ze wist dat dat suggestie was. Mensen

One of her husband's former colleagues came to visit. He had lost his wife and although he didn't ask in so many words, his indirect question was whether the two of them might not become a couple. Yet he too did not view her as a woman, he did not desire her, he respected her at best, she was filler and that was not enough for her. She told him no, but in a friendly way. "I'm not ready for that yet," she explained. Then he asked if she never got lonely. "I read a lot," she replied, and that was true. "I hope you don't take this the wrong way," the man whispered, as though telling her a major secret, "but back when I was going through a rough patch, Oni was a great comfort to me."

Oni had been developed by Josje's late husband's employer. Oni was not human, but he was able to do many things a human could and sometimes a great deal more than that. Josje's husband had never been the silent type, not at all in fact, he enjoyed talking about food, but he'd never said much about his work, perhaps because he had worked for the army for a while at the start of his career and had to sign so many confidentiality agreements. "I don't need a substitute human," Josje said resolutely. "I'm sorry." "Oni is no substitute," the man replied. "If he doesn't appeal to you, you can just put him in the closet." "That would be a waste, putting an expensive thing like that in the closet," Josje objected. But as they were standing in the doorway, she said: "Well, if your offer still applies, send Oni over sometime." If I have him around, she thought, then at least I'll have something of my husband's around the house, more than just his suits and books.

About then days later, Oni was delivered to her door. He was not in box and he was accompanied by a handwritten note from the company's CEO: "Dear Josephine, take Oni as a token of our appreciation for everything your Jacobo did for us and especially everything he did for Oni. I am sure that Oni will bring you great enjoyment."

She laid the note on the kitchen table and looked at Oni. She wasn't sure exactly what he reminded her of. Of old movies, perhaps. He had no human features, but still she thought she detected something like a face, although she knew that was only suggestion. People happen

houden er nu eenmaal van overal hun evenbeeld tegen te komen. Ze hoefde hem niet aan te zetten, hij stond al aan.

‘Hallo Josephine,’ zei Oni. Ze vond dat Oni de stem van haar man had. Ze meende zelfs dat hij een beetje met een Argentijns accent praatte, maar dat kon verbeelding zijn. ‘Dag Oni,’ antwoordde ze.

Ze deed de koelkast open en schonk zichzelf wat rode wijn in die ze de dag ervoor had opengetrokken, ze had de halve fles leeggedronken. Josje ging aan de keukentafel zitten en vroeg zich af wat ze de president-directeur moest antwoorden. Ze had hem een paar keer ontmoet op feestjes. Veel sympathie had ze nooit voor hem gevoeld. Je moest een bepaald karakter hebben om president-directeur te worden en van dat karakter hield ze niet. ‘Wat doe je, Josephine?’ vroeg Oni en ze schrok, omdat ze meer nog dan daarnet de stem van haar man in die van Oni meende te herkennen. ‘Spreek je Engels met een Argentijns accent?’ vroeg ze. ‘Ja,’ zei Oni, ‘ik spreek Engels met een Argentijns accent. Wil je dat ik met een ander accent spreek, Josephine?’ ‘Nee,’ zei ze, ‘het is goed zo.’

Ze opende de koelkast en pakte wat zalm eruit die ze van plan was te bakken voor het avondeten en toen zei Oni: ‘Jij spreekt ook met een accent.’ Het was waar: ze was haar accent nooit kwijtgeraakt. ‘Je hebt goede oren,’ zei ze en ze deed wat olijfolie in een pan.

Voor ze naar bed ging kwam Oni op haar af en hij streelde haar lichaam met iets wat geen handen konden worden genoemd. Eerder klauwen, zachte klauwen.

Al met al deed hij haar denken aan een vogelverschrikker, een vogelverschrikker met de stem van haar overleden man. Voor ze in slaap viel, besepte ze dat haar Jacobo niet echt mooi was geweest, maar op een vogelverschrikker had hij nou ook weer niet geleken.

Langzaam wende ze aan de aanwezigheid van Oni in haar leven. Hij werd een soort huisdier, hij begroette haar als ze thuiskwam,

to like seeing their own image in everything around them. She didn't have to turn him on, he was already turned on.

"Hello, Josephine," Oni said. She thought Oni's voice sounded like her husband's. She even thought he had a slight Argentine accent, but maybe she was imagining things. "Hello, Oni," she replied.

She opened the refrigerator and poured herself a little wine from the bottle she had opened yesterday; she had already finished half. Josje sat down at the kitchen table and wondered about what to write back to the CEO. She had met him a few times at parties. She had never really liked him much. It took a certain kind of personality to become a CEO and that wasn't a personality she was fond of. "What are you doing, Josephine?" Oni asked. It startled her, because she thought she recognized her husband in Oni's voice, even more than just a minute ago. "Do you speak English with an Argentine accent?" she asked. "Yes," Oni said, "I speak English with an Argentine accent. Would you rather have me speak with a different accent, Josephine?" "No," she said, "it's fine."

She was taking some salmon out of the fridge, she was planning to fry it for dinner, when Oni said: "You speak with an accent too." He was right: she had never completely lost her accent. "You've got good ears," she said, pouring a little olive oil into the pan.

Before she went to bed Oni came to her and caressed her body with something you couldn't call hands. More like claws, soft claws.

All things considered, he reminded her of a scarecrow, a scarecrow with the voice of her dead husband. Before falling asleep, she reflected that Jacobo may not have been particularly handsome, but he hadn't looked like a scarecrow either.

Gradually, she grew used to Oni's presence in her life. He became a sort of pet, he greeted her when she came home, without jumping up against her – which she was glad about, because she'd never liked that – and when she went to bed at night he caressed her with those

zonder tegen haar op te springen – wat ze prettig vond, want daar hield ze niet van – en als ze 's avonds ging slapen streekte hij haar met die merkwaardige, zachte klauwen van hem.

Een paar keer had hij aangeboden te stofzuigen of te helpen met andere huishoudelijke klusjes, maar dat wees ze af; wat hij deed was meer dan genoeg. Bovendien vond ze stofzuigen wel leuk, het maakte haar rustig.

Op een dag zei Oni: 'Kan ik je écht nergens mee helpen? Ik kan ook het bezoek vermaken.' 'Ik heb geen bezoek,' zei ze en ze dacht: merkwaardig wat er allemaal uit hem komt. Hij is zelflerend, maar het blijft vreemd.

Gaandeweg drong het tot haar door dat dankzij Oni haar man niet zozeer was gestorven als wel was getransformeerd in een min of meer levende vogelverschrikker. Geen vooruitgang maar al met al toch beter dan niets en ze moest toegeven dat er ook voordelen aan Oni zaten. Haar man had zijn onhebbelijkheden. Als hij niet kon slapen, wat vaak gebeurde, had hij de gewoonte midden in de nacht eieren te gaan bakken en dan vergat hij de ventilatie aan te zetten, zodat de volgende ochtend het hele huis naar gebakken eieren rook. Woedend kon ze daarom worden. Oni had geen onhebbelijkheden. Hij maakte de badkamer niet vies en hij maakte geen gebruik van de wc, dus die bleef ook lekker schoon.

Nadat ze een keer was thuisgekomen van de bioscoop en ze haar tanden had gepoetst liep ze naakt door de woonkamer en ze vroeg aan Oni: 'Zie ik je dat ik geen borsten heb, Oni?' 'Ja,' zei Oni, 'ik zie dat je geen borsten hebt.' 'Maar ik heb wel billen,' zei ze, 'zie je dat ik billen heb?' Ze draaide zich om en toonde haar billen aan Oni. 'Mooie billen,' zei Oni, 'je hebt mooie billen, Josje, ik heb liever geen borsten dan wel borsten.'

Ze wist dat het belachelijk was maar toch deed die opmerking haar goed en toen Oni haar die avond streekte voelde ze voor het eerst

strange, soft claws of his. A few times he offered to vacuum the house or help out with other chores, but she always refused; what he did was more than enough. Besides, she liked vacuuming, it soothed her.

One day Oni said: "Is there really nothing I can do to help? I could entertain the guests." "I don't have any guests," she said, and she thought: amazing, the things he comes up with. He's a self-learning system, but it never stops being strange.

Over time she realised that, thanks to Oni, her husband had not so much died as been transformed into a more-or-less sentient scarecrow. That may not have been an improvement, but it was still better than nothing and she had to admit that Oni had advantages too. Her husband had had his foibles. When he couldn't sleep, which happened fairly often, he had the habit of getting up in the middle of the night and frying eggs, and then he would forget to turn on the extractor fan, so the next morning the whole house would smell of fried eggs. That sometimes made her furious. Oni had no foibles. He didn't mess up the bathroom and he didn't use the toilet either, so it stayed nice and clean too.

One time, after she came home from the movies and finished brushing her teeth, she walked through the living room in the nude and asked Oni: "Can you see that I don't have breasts, Oni?" "Yes, Oni said, "I see that you have no breasts." "But I do have buns," she said, "can you see that I have buns?" She turned around and showed Oni her buttocks. "Lovely buns," Oni said, "you have lovely buns, Josephine, I prefer no breasts to any breasts at all."

She knew it was ridiculous, but still: his comments made her feel good. And when Oni caressed her that evening she felt for the first time a kind of desire for the robot that looked so much like a scarecrow. She was deeply ashamed of that desire, so deeply ashamed that the very next day she joined a philosophical book club.

The club was reading Schopenhauer, a philosopher she didn't know much about and the little she did know did not appeal to her much.

een soort verlangen voor de op een vogelverschrikker lijkende robot. Ze schaamde zich diep voor dat verlangen, zo diep dat ze de volgende dag meteen lid werd van een filosofisch leesclubje.

Ze lazen er Schopenhauer, van wie ze weinig van wist, en wat ze van hem wist beviel haar niet bijzonder. Op de tweede bijeenkomst maakte ze kennis met Eugene. Hij had voor de post gewerkt maar filosofie was altijd zijn hobby geweest. Zijn vrouw had hem verlaten voor een homoseksuele gitarist op leeftijd. Dat ‘homoseksuele’ vond ze merkwaardig, maar ze vroeg er verder niet naar. Ze zei alleen: ‘Grappig, ik heb voor de concurrent gewerkt.’

Geleidelijk aan raakte ze bevriend met Eugene, en toen hij haar een keer mee uit eten had genomen nodigde ze hem uit bij haar thuis wat te komen drinken. Echt aantrekkelijk vond ze hem niet, maar aan de exclusiviteit van Oni in haar leven moest maar een eind komen, het werd tijd dat ze weer eens door een mens werd gestreeld.

Gelukkig had ze eraan gedacht Oni voor te bereiden op het bezoek. Ze had tegen Oni gezegd: ‘Oni, er komt vanavond iemand bij me langs. Jij blijft de hele avond in de logeerkamer en je komt er pas uit als ik het zeg, is dat duidelijk?’ ‘Dat is duidelijk, Josephine,’ had Oni geantwoord.

Na de film, die tegenviel – het bleek horror te zijn, de titel had haar misleid, de titel had haar doen denken dat ze naar een romantische komedie zouden gaan – liep ze met Eugene naar huis die honderduit kletste over Schopenhauer en de horror en hoe goed Schopenhauer en het horrorgenre samengingen en zij dacht alleen: ik moet weer door een mens worden gestreeld.

In haar woonkamer schonk ze wijn in en na enige aarzeling ging ze naast Eugene zitten die meteen een arm om haar schouders legde. ‘Ik heb een brutale dochter,’ zei Eugene, ‘en een niet-brutale zoon en mijn brutale dochter zei: “Pap, als je een vrouw leuk vindt, sla je een arm om haar heen.”’ ‘Ah,’ zei Josje. Het klonk alsof ze pijn had en

At the second club meeting, she met Eugene. He was a former post office employee, but his hobby had always been philosophy. Later in life, his wife had left him for a homosexual guitarist. The part about the guitarist being 'homosexual' she found a little strange, but she didn't question him. All she said was: "That's funny, I used to work for the competition."

Gradually, she and Eugene became friends, and after he had taken her out to dinner once she invited him to her house for a drink. She didn't really find him all that attractive, but Oni's exclusive role in her life had to end; it was time for her to be caressed by a human being.

Fortunately, she had remembered to prepare Oni for her visitor. She had told him: "Oni, someone is coming over to see me tonight. I want you to stay in the guestroom the whole time and only come out if I ask you to, is that clear?"
"That is clear, Josephine," Oni replied.

After the movie, which was a disappointment – it turned out to be a horror film, the title was misleading, she had been under the impression they were going to see a romantic comedy – she and Eugene walked to her house. As they walked, Eugene rattled on about Schopenhauer and the horror movie and how well Schopenhauer went with the horror genre, and all she could think was: I need to be caressed by a human being again.

In her living room she poured them a glass of wine and, after hesitating a bit, she went and sat down beside Eugene, who put his arm around her right away. "I have a daughter who's quite bold," Eugene said, "and a son who isn't bold at all, and my bold daughter always says: 'Dad, when you like a woman, you should put your arm around her.'" "Ah," Josje said. It sounded as though she was in pain, so to make up for it she quickly added: "I like you a lot too, Eugene." She noticed that she wasn't so much talking to Eugene as to Oni, but Eugene didn't need to know that.

om dat goed te maken voegde ze er snel aan toe: 'Ik vind jou ook erg leuk, Eugene.' Ze merkte dat ze eigenlijk net zo tegen Eugene sprak als tegen Oni, maar dat hoefde Eugene niet te weten.

Terwijl ze zich afvroeg of ze Eugene hier of in de slaapkamer moest zoenen zei hij: 'Josephine, ik moet je iets vertellen, voor we verdergaan, dat je niet schrikt. Ik heb psoriasis. Ik hoop niet dat je het erg vindt.' Hij trok zijn overhemd uit en liet haar de psoriasis zien. Eigenlijk vond ze het wél erg, maar dat kon ze natuurlijk niet zeggen, je mocht mensen met psoriasis niet discrimineren. Ze zei: 'Ik zie er bijna niets van.' Zou ze nu over haar borsten moeten beginnen? Nee, ze had er geen zin in, hij zou het zelf wel merken. Ze leidde hem naar de slaapkamer, ging met hem op bed zitten, kuste hem even en zei: 'Ik kom zo terug.'

In de badkamer deed ze nog wat make-up op twee plekje op haar kin en probeerde een haar uit haar wang te trekken die ze die namiddag over het hoofd had gezien. Het was een stugge haar, hij ontglipte de hele tijd aan haar pincet. Terwijl ze met de haar bezig was, hoorde ze verderop in het huis geluiden die haar deden denken dat Eugene zich luidruchtig aan het aftrekken was.

Zou hij al begonnen zijn, vroeg ze zich af. Zou het hem te lang duren? Ze deed nog twee pogingen en toen liet ze de haar maar zitten. Ze ging snel naar de slaapkamer en daar zag ze hoe Oni op de grond bovenop Eugene zat. Oni moest over enorm veel kracht beschikken, want hij was bezig de arme Eugene uit elkaar te trekken. 'Oni, wat ben je aan het doen?' riep ze. Oni zei: 'Deze klootzak respecteert je niet, deze slijmbal moet naar de gevangenis, Josephine.' En met zijn doorgaans zachtvaardige klauw sloeg hij nog een keer op het toch al behoorlijk verwoeste gezicht van Eugene.

Ze hoefde zich niet te bukken om Eugene beter te bekijken, ze zag het meteen: hier was niets meer aan te doen. Oni was geen huisdier, Oni was een moordwapen, een roofdier.

While she was wondering whether to kiss Eugene here or in the bedroom, he said: "Josephine, there's something I need to tell you before we go any further, I don't want it to shock you. I have psoriasis. I hope you don't mind." He took off his shirt and showed her the psoriasis. She did mind, in fact, but she couldn't say that of course; you shouldn't discriminate against people because they suffer from psoriasis. She said: "You almost can't see it at all." Was this the moment to tell him about her breasts? No, she didn't feel like doing that, he would notice soon enough anyway. She led him to the bedroom, sat down with him on the bed, gave him a quick kiss and said: "I'll be right back."

In the bathroom she dabbed a little more makeup on two spots on her chin and tried to pull a hair out of her cheek. She had overlooked it earlier that evening, it was a stubborn hair, and it kept slipping out of the tweezers. While she was working on the hair, she heard noises coming from somewhere in the house, it sounded to her as though Eugene was jerking off noisily.

Had he gotten started without her, she wondered? Was she taking too long? After two more attempts, she gave up on the hair. She hurried into the bedroom where she saw Oni sitting on top of Eugene. Oni must have been equipped with incredible strength, for he was busy pulling poor Eugene limb from limb. "Oni, what are you doing?" she shouted. Oni said: "This bastard doesn't respect you, this slimeball should be in prison, Josephine." And with his ordinarily so soft claw he punched Eugene again in the face, which was already something of a shambles.

There was no need for her to bend down for a better look at Eugene, she could tell right away: there was nothing anyone could do for him anymore. Oni was not a pet. Oni was a lethal weapon, a predator.

Josje closed the bedroom door behind her. She sat down on the couch and took a gulp of wine. This was a harsh, exacting country. If she told them that Oni had come up with the idea himself, they wouldn't believe her; she was legally responsible for Oni. She would go to prison and they would never let her out again.

Josje sloot de deur van de slaapkamer. Ze ging op de bank zitten en nam een slok wijn. Dit was een hard en onverbiddelijk land. Ze zouden haar niet geloven als ze zou zeggen dat Oni zelfstandig op het idee was gekomen, zij was verantwoordelijk voor Oni. Ze zou de gevangenis ingaan en daar nooit meer uitkomen.

Ze opende haar laptop, keek welke landen geen uitleveringsverdrag met Amerika hadden en koos intuïtief voor Servië. Er ging die avond laat nog een vlucht naar New York en dan de volgende dag verder naar Belgrado. Ze boekte het ticket, pakte een weekendtas in, zette die bij de voordeur en ging toen terug naar de slaapkamer. Oni was nog altijd bezig met Eugene, en hij bleef maar herhalen: 'Deze klootzak respecteert je niet, deze slijmbal moet naar de gevangenis, Josje.' 'Ik ben er over een paar dagen weer, Oni,' zei ze en ze besepte dat ze hem zou missen. Maar anders dan normaal leek hij haar stem nauwelijks op te merken.

In het vliegtuig naar New York kreeg ze de slappe lach. Zo erg dat ze haar excuses aanbood aan de man die naast haar zat. 'Neem me niet kwalijk,' zei ze, nog altijd hinnikend van het lachen, 'ik heb een bijzonder merkwaardige avond achter de rug.'

She opened her laptop, looked to see which countries had no extradition agreement with the United States and decided intuitively for Serbia. There was a flight to New York later that same evening and the next day she could go straight on to Belgrade. She booked a ticket, packed a carryall, put it down beside the front door and went back to the bedroom. Oni was still working on Eugene, all the while repeating: "This bastard doesn't respect you, this slimeball should be in prison, Josephine." "I'll be back in a couple of days, Oni," she said, and she realised she was going to miss him. It wasn't like him at all, but he now seemed to barely hear her voice.

On the plane to New York, she suddenly came down with a fit of hysterical giggling. It was so bad that she apologised to the man sitting next to her. "Don't mind me," she said, still rocking with laughter, "I've just had an extreme peculiar evening."

KUNNEN WE VAN ROBOTS LEREN WAT LIEFDE IS?

ROBOT LOVE presenteert een actueel thema: wat betekent het om mens te zijn in de context van robotica en artificiële intelligentie (AI), en hoe kunnen we bepaalde onderscheidende kwaliteiten behouden nu mens en machine gaan samensmelten?

Er is reeds een tendens om onszelf als kwantitatieve machines te zien. Ondertussen moeten robots, om met mensen te leren omgaan, typisch menselijke kwaliteiten in zich opnemen. Kwaliteiten als emotie, intuïtie en vooral liefde. Nu op mensen lijkende machines de huiselijke sfeer betreden, kan kunstmatige intelligentie als spiegel fungeren die ons in staat stelt dieper in onszelf en de huidige samenleving te duiken. ROBOT LOVE, een combinatie van kunst, neurowetenschappen, robotica en ethiek, voelt als een noodzakelijke stap richting inclusie.

Ontwerp *Design*:
Autobahn Studio

Robot Love 255 x 200 mm
240 pagina's *pages*
Full colour fotografie
Full colour photographs
Engelse uitgave
English edition

Hard cover: €39,99
ISBN 9789089897763

Uitgeverij *Publisher*:

TERRALANNOO

CAN WE LEARN FROM ROBOTS ABOUT LOVE?

Ine Gevers

ROBOT LOVE presents a highly topical theme: what does it mean to be human and to love in the context of robotics and Artificial Intelligence (AI), and how to preserve certain distinctive qualities while we are merging with machines?

There is already a tendency to see ourselves as quantitative machines. Meanwhile, in order to become human aware, robots need to incorporate typical human qualities. Qualities such as emotion, intuition, and most of all love. Now that human-like machines are entering the domestic sphere, AI may act as a mirror allowing us to delve deeper into ourselves and the current state of society. ROBOT LOVE,

De vraag die ons vanuit de toekomst tegemoet snelt noopt het vinden van tot antwoorden: kunnen we van robots leren over liefde?

Dit rijk geïllustreerde boek vergezelt de grootschalige ROBOT LOVE tentoonstelling met kunst van 50 internationale kunstenaars op het snijvlak van kunst, technologie en samenleving, onder wie Hito Steyerl, Zoro Feigl, Roger Hiorns, Philippe Parreno, L.A. Raeven.

Gerennommerde wetenschappers en auteurs zoals Margaret Atwood, Arnon Grunberg, Reza Negarestani, Katarina Kolozova en Tobias Revell dragen bij met verkennende en overtuigende essays. Ze maken ons bewust van hoe science fiction science fact wordt.

Ine Gevers, artistiek directeur van stichting Niet Normaal, is de drijvende kracht achter zowel de tentoonstelling als het boek.

Voorgaande edities: Hacking Habitat, Yes Naturally, Difference on display.

De editorial board bestaat verder uit: Klaas Kuitenbrouwer, Martijntje Smits en Iris van der Tuin.

combining art, neuroscience, robotics and ethics, is like a force from the future we cannot yet grasp, but urges us to ask: can we learn from robots about love?

This lavishly illustrated book accompanies the ROBOT LOVE exhibition presenting the work of 50 international artists working at the cutting edge of art, technology and social change, including Matthew Barney, Roger Hiorns, Hito Steyerl, Philippe Parreno, L.A. Raeven. Renowned scientists and authors such as Margaret Atwood, Reza Negarestani, Katarina Kolozova and Tobias Revell contribute with exploratory and persuasive essays. They make us aware of science fiction becoming science fact.

Ine Gevers, artistic director of the Niet Normaal Foundation, is the driving force behind both the exhibition and the book.

Previous editions: Hacking Habitat, Yes Naturally, Difference on Display.

The editorial board further consists of: Klaas Kuitenbrouwer, Martijntje Smits and Iris van der Tuin.

ROBOT LOVE HAS MORE TO OFFER

ROBOT LOVE HEEFT
MEER TE BIEDEN

Tijdens Robot Love zullen er verschillende (publieke) evenementen plaatsvinden. Van designathon tot een Frankenstein symposium en van doe-expo tot Cyborg Talks: lees verder voor meer informatie over de verschillende programma-onderdelen.

Kijk voor het meest actuele en volledige programma op:
robotlove.nl/events

During Robot Love, various (public) events are organized. From a designathon to a Frankenstein symposium and from a diy exhibition to Cyborg Talks: continue reading to find out more about our events program.

*Check our website for the most up-to-date and complete program:
robotlove.nl/events*

KICK-OFF

Zaterdag 15 sept. 2018
Saturday 15 Sept. 2018
Campina Melkfabriek
11:00 – 15:00

Op zaterdag 15 september opent Robot Love haar deuren voor publiek. In samenwerking met Tilburg University is een rijk gevuld en gevarieerd programma samengesteld. Aan de hand van lezingen, mini-colleges, workshops en demonstraties delen verschillende experts hun kennis over robotisering en gaan de dialoog aan over belangrijke vraagstukken.

- Keynote speaker: Michela Magas

On Saturday September 15th, Robot Love will open its doors to the public. For the kick-off, a richly filled and varied programme has been developed in collaboration with Tilburg University. By means of talks, mini-lectures, workshops and demonstrations several experts will share their knowledge on robotization and open dialogue regarding the most important issues.

- Keynote speaker: Michela Magas

UNDER THE HORIZON

Vrijdag 28 sept.
Friday 28 Sept.
Muziekgebouw Eindhoven
20:15

Robot Love en het Nederlands Kamerkoor bieden samen een uniek combi-ticket aan. Bezoek de voorstelling Under the Horizon van de veelbesproken Taiwanese danser en choreograaf Huang Yi en krijg ook toegang tot de Robot Love expo experience.

Robot Love and Nederlands Kamerkoor (Netherlands Chamber Choir) offer a unique combi-ticket. Visit the Under the Horizon performance of the much-discussed Taiwanese dancer and choreographer Huang Yi and gain access to the Robot Love expo experience.

KORT GEDING SEKSROBOT SEX ROBOT LAWSUIT

Donderdag 4 okt.
Thursday 4 Oct.
Campina Melkfabriek

Een bordeelhoudster spant een kort geding aan tegen de in haar bordeel functionerende seksrobot. Hoe loopt dit af? Het geënceneerde proces vindt plaats tijdens Robot Love en is onderdeel van een seminar-programma over robotrechten. Initiator van het proces is prof. mr. dr. Giep Hagoort (hoogleraar kunst en economie aan de Universiteit Utrecht / HKU) en Ine Gevers (artistiek directeur van Robot Love) doet dienst als speciaal adviseur.

- Mede mogelijk gemaakt door:
Made possible by:
Amsterdam School of Management,
Dohmen Advocaten, Stichting Niet
Normaal en SwitchLegal Advocaten

A brothel owner prepares a lawsuit against the sex robot operating in her brothel. What will be the outcome? The staged process takes place during Robot Love and is part of a seminar program on robot rights. Initiator of the process is prof. dr. Giep Hagoort (Professor of Art and Economics at Utrecht University / HKU) and Ine Gevers (artistic director of Robot Love) serves as a special advisor.

DESIGNATHON ROBOT LOVE

Zaterdag 6 okt.
Saturday 6 Oct.
10:00 – 20:00 (o.vb.)

Tijdens de Robot Love designathon ontmoeten bèta-, kunst- en PABO-studenten elkaar om gezamenlijk aan een challenge te werken die gebaseerd is op het werk E.E.G. Kiss van kunstenaars Lancel/Maat. De gemixte design groepen werken samen aan een ontwerp die ze aan een expert panel moeten pitchen. De designathon wordt afgesloten met een brainstorm over de (toekomstige) mogelijkheden voor educatie.

During the Robot Love designathon, science-, art- and education students meet to jointly work on a challenge based on the work E.E.G. Kiss by artists Lancel/Maat. The mixed design groups work together on a design they have to pitch to an expert panel. The designathon is concluded with a brainstorm about the (future) opportunities for education.

DOE EXPO ROBOTS DIY-EXHIBITION ROBOTS

Zaterdag 13 okt. – zondag 28 okt.
Saturday 13 Oct. – Sunday 28 Oct.
Campina Melkfabriek

Speciaal voor kinderen is samen met kunstenaar Casper de Jong de doe-expo ROBOTS ontwikkeld. In de expo ga je met Casper mee op tijdreis om van alles te leren over de relatie tussen mens en machine. Opereer een robot, verander een smartphone in je beste vriend of programmeer jezelf alsof je een robot bent: het kan allemaal!

De doe-expo ROBOTS werd ontwikkeld i.s.m. SETUP en De Vrijstaat

The DIY exhibition ROBOTS was developed especially for children in collaboration with artist Casper de Jong. In the expo you will go on a time travel with Casper to learn everything about the relationship between man and machine. Operate a robot, turn a smartphone into your best buddy or program yourself as if you were a robot: all is possible!

The DIY exhibition was developed in collaboration with SETUP and De Vrijstaat

FRANKENSTEIN SYMPOSIUM

Maandag 22 okt.
Monday 22 Oct.
Natlab Eindhoven
11:00 – 22:00

Tijdens Dutch Design Week 2018 presenteren Baltan Laboratories en Robot Love het Frankenstein symposium. Tijdens dit symposium verdiepen we ons in de relatie met technologie en gaan we het debat aan rondom de toekomst van ethiek versus techniek. Het programma bestaat uit presentaties, debat en performances waarbij het verhaal van Frankenstein centraal staat in de discussie omtrent technologie en samenleving.

Met o.a. *With:*
Martijntje Smits, Jason Robert, Artus Eisenaar, Marco Donnarumma, Margherita Pevere and others.

During Dutch Design Week 2018, Baltan Laboratories and Robot Love present the Frankenstein symposium. During this symposium, we will deepen our relationship with technology and discuss the future of ethics versus technology. The program consists of presentations, debate and performances in which the story of Frankenstein is central to the discussion about technology and society.

CYBORG TALKS

Dinsdag 23 okt. t/m vrijdag 26 okt.
Tuesday 23 Oct. – Friday 26 Oct.
 9:30 – 11:00 (deuren openen om
 9:00)

23 Okt. – Cyborg Talks:
 Uniformiteit vs Diversiteit
23 Oct. – Cyborg Talks:
Uniformity vs Diversity

24 Okt. – Cyborg Talks:
 Transparantie vs Privacy
24 Oct. – Cyborg Talks:
Transparency vs Privacy

25 Okt. – Cyborg Talks:
 Meer of minder valide met auto-
 maten
25 Oct. – Cyborg Talks:
More or less abled with machines

26 Okt. – Cyborg Talks:
 Biologische en synthetische
 symbiose
26 Oct. – Cyborg Talks:
Biological and Synthetical
Symbiosis

Tijdens de Dutch Design Week 2018 organiseert Robot Love een serie talks / lezingen over het onderwerp cyborgs. Hoe kunnen we werken aan een meer inclusieve samenleving? Als we cyborg (zullen) zijn, wat betekent dit dan in relatie tot privacy en data-ethiek? Zijn we meer of minder valide met machines? Als biologische en synthetische componenten samenvloeien, hoe kunnen we ze dan onderscheiden? Deze en andere vragen zullen tijdens de ochtendsessies worden behandeld.

During Dutch Design Week 2018, Robot Love organizes a series of talks on the topic of cyborgs. How can we work towards a more inclusive society? If we are (becoming) cyborgs, what does this mean in terms data ethics and privacy? Are we more or less abled with machines? If biological and synthetic components merge, how can we tell the one from the other? These and other questions will be discussed during the morning sessions.

ROBOT LOVE is de vierde grootschalige tentoonstelling van stichting Niet Normaal. De eerste publieke uiting van ROBOT LOVE was in oktober 2017 met de Robot Love Ambassade tijdens de Dutch Design Week / World Design Event en werd georganiseerd in samenwerking met Army of Love als inleiding op de Expo Experience 2018.

ROBOT LOVE is the fourth large-scale exhibition organised by the Niet Normaal Foundation. The first public outreach of ROBOT LOVE was in October 2017 with the Robot Love Embassy during the Dutch Design Week / World Design Event and was organised in co-creation with Army of Love as a prelude to the 2018 Expo Experience.

CREDITS BEZOEKERSGIDS CREDITS VISITOR'S GUIDE

Uitgave - Edition

Stichting Niet Normaal

Grafisch Ontwerp – Graphic Design

Lotte Mulder Ontwerp, MARCH,
SIM.ONE grafisch ontwerp

Fotografie en ontwerp huid beelden Photography and design skin images

Peter Arno Broer, Autobahn

Fotografie kunstwerken Photo credits artworks

Peter Cox - pag. 26, 28, 30, 32, 36, 54, 68,
70, 72, 78, 90, 92, 94, 104, 108, 110, 112,
116, 118, 122, 124 (bovenste beeld – upper
image), 126 (onderste beeld – bottom
image), 128, 130, 132
Robot Love - pag. 14, 18, 40

*al het andere beeldmateriaal is eigendom
van de desbetreffende kunstenaar(s)

*all other image credits belong to the
artist(s) in question

Tekstredactie - Edited by

Ine Gevers, Joannette van der Veer,
Laura Mudde, Patty van der Aa

Vertaling - Translation

Joannette van der Veer,
Martinique Koevoets

Drukker – Printer

Drukkerij Claessens

© STICHTING NIET NORMAAL 2018

Stichting Niet Normaal is op geen enkele manier aansprakelijk voor eventuele veranderingen die plaatsvinden na publicatie. Uit deze publicatie mag niets worden gekopieerd of gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van Stichting Niet Normaal.

The Niet Normaal Foundation is by no means liable for any changes that occur after publication. Nothing from this publication may be copied or reproduced without written permission from the Niet Normaal Foundation.

CREDITS EXPO

Artistiek directeur, concept eigenaar en curator - Artistic Director, concept owner and curator
Ine Gevers

Zakelijk directeur - Managing Director
Eefje Op den Buysch

Artistiek programma - Artistic programme
Monique Verhulst, Laura Mudde, Brenda Fischer-Campbell, Joannette van der Veer

Productie - Production
Loes Hermans, Mark van Veen, Janneke Koolen, Sanne Heesbeen, Laurence Bilger, Marijke van Ham, Wisse Ruyter, Monique Verhulst, Steffie van den Tillart

Marketing en Communicatie - Marketing and Communication
Daniël Bouw, Marieke Verkoelen, Els van Rossum, Snir Gedasi, Vicky Bosch, Chloé Martens, Luc van Acht, Lieve Op den Buysch

Robot Love Academy (educatie) - Robot Love Academy (education)
Peter de Rooden, Eva Vesseur, Laura Bertram, Celeste Hurenkamp

All Inclusive Cyborg Catwalk Winnaars
All Inclusive Cyborg Catwalk Winners
Bartosz Seifert & Ieva Jakuša, Gill Baldwin

Cyborg Catwalk Jury - CyborgCatwalk Jury
Camille Baker, Charlotte Bik, Marco Donnarumma, Tessa de Boer & Joris Suk (MAISON the FAUX), Martijn Paulen, Anouk Wiprecht

Fotografie - Photography
Peter Cox, Theo Janssen

Grafisch Ontwerp - Graphic Design
Autobahn, Lotte Mulder Ontwerp, MARCH, SIM.ONE grafisch ontwerp

Tekstredactie - Text editing
Patty van der Aa

Vertaling - Translation
Martinique Koevoets

Productie tekst en bewegwijzering
Production texts and signage
FaberExposize

Audiovisueel - Audiovisual
AV-Registered

Belichting - Lighting
Hoevenaars

Robotica - Robotics
RobotXperience, Smart Robot Solutions, Mytenga Dolls B.V.

Locatie - Location
Bouwfonds Property Development (BPD) - Campina Milk Factory, Eindhoven

Bestuur - Board
Emile Aarts, Frens Frijns, Anastasia van Gennip, Zuzanna Skalska, Julienne Straatman, Margreth Verhulst

Comité van aanbeveling - Recommendation Committee

Ute Meta Bauer, Rosi Braidotti, Hendrik Driessen, Vanessa Evers, Vincent Icke, Maarten Steinbuch, Martijn Sanders, Peter Weibel

Adviescommissie - Advisory Committee
Thom Aussems, Edwin Dertien, Paul Domela, Tonny Groen, Caroline Nevejan, Tim Vermeulen

Deelnemende kunstenaars — Participating artists

Petra Arđai, Johann Arens, Army of Love, Korakrit Arunanondchai, Gill Baldwin, Adam Basanta, Will Benedict, Margriet van Breevoort, Bureau d'Etudes, Felix Burger, Server Demirtas, Maartje Dijkstra, Stephanie Dinkins, Disnovation, Aleksandra Domanović, Marco Donnarumma, Driessens & Verstappen, Electric Circus, Zoro Feigl, Gijs Frieling/Job Wouters, Funda Gül Özcan, Bart Hess, Roger Hiorns, Joey Holder, Pierre Huyghe/Philippe Parreno, Kiiroo, kondition pluriel, LANCEL/MAAT, Gael Langevin, Lawrence Lek, Reija Meriläinen, Mytenga, Next Nature, Albert Omos, Hans Op de Beeck, Adams Ponnis, Ine Poppe, Suzanne Posthumus, Johannes Paul Raether, L.A. Raeven, Patrícia J. Reis, Lianne van Roekel, Sam Samiee/Mohammad Salemy, Floris Schönfeld, Bartosz Seifert & Ieva Jakuša, Giselle Stanborough, Hito Steyerl, Anna Uddenberg, Emilio Vavarella, Pinar Yoldas, Liam Young

Met groot dank aan bruikleners — With many thanks to lenders

Van Abbemuseum, Eindhoven; Andrew Kreps Gallery, New York; Annet Gelink Gallery, Amsterdam; Boros Foundation, Berlin; Büyük Efes Art Collection, Izmir; Centraal Museum, Utrecht, CLEARING New York/Brussels; Collectie Joep van Lieshout, Rotterdam; GALLERIAPIÙ, Bologna; Kraupa-Tuskany Zeidler, Berlin; Museum Arnhem; Tanya Leighton, Berlin; Mytenga Dolls BV, Breda; and those who wish to remain anonymous

Met speciale dank aan — Special thanks to

Aimatart, Arminius, Art of Robotics, ArtechLAB Amsterdam, Brainport Eindhoven, CALQ, Canada Council for the Arts, Delft University of Technology, Dutch Technology Week, FNV, Fontys, Gemeente Eindhoven, HKU University of the Arts Utrecht, IDFA Doclab, IRS Robotics, Kunstbalie, Labkoo, MAD Emergent Art, Muziekgebouw Eindhoven, Night of the Nerds, OS & OOS, Parktheater, Sint Lucas, Solid Systems, The Millennials, VPRO Medialab, Wage Indicator, Weekend van de Wetenschap

Dank aan het opbouwteam — Thanks to our build-up team

Prime Productions, KOW PROJECTS, Mahler inkworks studio, LUCAS&LUCAS, Mudware, Dirk events, Michiel Brouwers, Hamertje Chick, Mark van der Gronden, Bart van Haaren, Sanne Heesbeen

En met dank aan — And thanks to

Nick Aikens, Hester Alberdingk Thijm, Joy Arpots, Danielle Arets, Lucky Belder, Jan de Coster, Maxim Februari, Charles Esche, Annie Fletcher, Johan Grimonprez, Ton van Gool, Tonny Groen, Giep Hagoort, Marleen Hartjens, Timon van der Horst, Fedor Janssen, Krista Janssen, Theo Janssen, Pieter Jonker, Jan van Kemenade, Randal Kerstjens, Henk Kiela, Johan Kolsteeg, Frank Kresin, Raymond Kuypers, Gerard Meulensteen, Hilde Meijjs, Margot Neggers, Hans Nijssen, Sharon Oldenkotte, Rob Plooi, Randall van Poelvoorde, Jan Popma, Wisse Ruyter, Jesse Scholtes, Marleen van Walbeek, Johanna Weggelaar and all our volunteers, cyborgs and robots

Stichting Niet Normaal organiseert beeldende kunst tentoonstellingen met de ambitie om publiek bewustzijn en debat te initiëren en menselijke feedback te ontvangen. Voorgaande edities: *I + the Other/Ik + de Ander, Art and the Human Condition* (Amsterdam, 1994), *Difference on Display/Niet Normaal* (Amsterdam, 2009/2010), *Yes Naturally/Ja Natuurlijk, How art saves the World* (Den Haag, 2013), *Hacking Habitat, Art of Control* (Utrecht, 2016), *Robot Love, Can we learn from robots about love?* (Eindhoven, 2018)

The Niet Normaal Foundation organises visual art exhibitions with the ambition to initiate public awareness, debate and generate deliberate human feedback. Previous editions: I + the Other/Ik + de Ander, Art and the Human Condition (Amsterdam, 1994), Difference on Display/Niet Normaal (Amsterdam, 2009/2010), Yes Naturally/Ja Natuurlijk, How art saves the World (Den Haag, 2013), Hacking Habitat, Art of Control (Utrecht, 2016), Robot Love, Can we learn from robots about love? (Eindhoven, 2018)

nietnormaal.nl | robotlove.nl | robotlove.eu

ROBOT LOVE BEDANKT DE VOLGENDE
SPONSORS EN PARTNERS

174

FUNDS

GIESKES · STRIJBIS FONDS

BankGiro Loterij **FONDS**

BLOCK
BUSTER {
FONDS }

M
mondriaan
fonds

stimulerings
fonds
creatieve
industrie

FONDS21

VSBfonds,
iedereen doet mee

cultuur
eindhoven

MEDIA PARTNERS

Creators
Art & creativity by CCZ

FILOSOFIE
MAGAZINE

Glamcult

SUBBACULTCHA

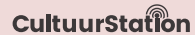
ROBOT LOVE WOULD LIKE TO THANK THE FOLLOWING
SPONSORS AND PARTNERS

SPONSORS & PARTNERS

ArtEZ Lectoraat kunst- en cultuureducatie

shapeways*

nederlands
kamerkoor

ALGEMEEN

- Tickets & Info
- Lockers
- Lift *Elevator*
- Robot Café
- Toilet
- Garderobe *Wardrobe*

EVENTHAL

- A** Zaal *Room Turing*
- B** Zaal *Room Chappie*
- C** Zaal *Room Ava*
- D** Robots Doe-Expo
- E** Cyborg Catwalk

	PAG.
1 Margriet van Breevoort	14
2 Giselle Stanborough	16
3 Gijs Frieling & Job Wouters	18
4 Emilio Vavarella	20
5 Gael Langevin	22
6 Adams Ponnis	24
7 Hito Steyerl	26
8 kondition pluriel	104
9 L.A. Raeven	30
10 Server Demirtas	32
11 Driessens & Verstappen	34
12 Aleksandra Domanović	68
13 Bart Hess	36
14 Zoro Feigl	108
15 Army of Love	38
ROBOT SEX	
16 Mytenga Dolls BV	54
17 Kiiroo	56
18 Ine Poppe	58
19 Patrícia J. Reis	60
20 Suzanne Posthumus	62